

ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ

**ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΣΧΕΣΕΙΣ, ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΚΑΙ
ΑΣΦΑΛΕΙΑ**

ΤΙΤΛΟΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΣ

**HUMAN TRAFFICKING ΚΑΙ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ: Η
ΥΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΟΥ HUMAN TRAFFICKING ΩΣ
MODUS OPERANDI ΤΩΝ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΚΩΝ
ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΕΙΛΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ.**

**Διατριβή η οποία υποβλήθηκε προς απόκτηση εξ
αποστάσεως μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών στις Διεθνείς
Σχέσεις, Στρατηγική και Ασφάλεια στο Πανεπιστήμιο
Νεάπολις**

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ ΜΠΑΤΑΛΙΑΣ ΜΑΡΙΟΣ

ΜΗΝΑΣ/ΕΤΟΣ ΜΑΙΟΣ 2023

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © **Μάριος – Ευάγγελος Μπατάλιας, 2023**

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Η έγκριση της διατριβής από το Πανεπιστημίου Νεάπολις δεν υποδηλώνει
απαραιτήτως και αποδοχή των απόψεων του συγγραφέα εκ μέρους του Πανεπιστημίου.

Ή ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΔΗΛΩΣΗ

Ο/Η...Μπατάλιας Μάριος....., γνωρίζοντας τις συνέπειες της λογοκλοπής, δηλώνω υπεύθυνα ότι η παρούσα εργασία με τίτλο «...HUMAN TRAFFICKING ΚΑΙ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ: Η ΥΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΟΥ HUMAN TRAFFICKING ΩΣ MODUS OPERANDI ΤΩΝ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΑΠΕΙΛΕΣ ΑΣΦΑΛΕΙΑΣ.....», αποτελεί προϊόν αυστηρά προσωπικής εργασίας και όλες οι πηγές που έχω χρησιμοποιήσει, έχουν δηλωθεί κατάλληλα στις βιβλιογραφικές παραπομπές και αναφορές. Τα σημεία όπου έχω χρησιμοποιήσει ιδέες, κείμενο ή/και πηγές άλλων συγγραφέων, αναφέρονται ευδιάκριτα στο κείμενο με την κατάλληλη παραπομπή και η σχετική αναφορά περιλαμβάνεται στο τμήμα των βιβλιογραφικών αναφορών με πλήρη περιγραφή.

Ο/Η Δηλών /σα

Μάριος Μπατάλιας.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Τι είναι το Human Trafficking και πώς συνδέεται με την τρομοκρατία; Για ποιους λόγους και με ποιους τρόπους είναι εφικτή μία τέτοια σύνδεση; Τι συνέπειες και τι απειλές αναφορικά με την ασφάλεια των κρατών ελλοχεύουν, όταν τρομοκρατικές οργανώσεις επιλέγουν να υιοθετήσουν το human trafficking ως επιχειρησιακό πλαίσιο; Τα παραπάνω ερωτήματα αποτελούν μερικές από τις θεματικές της παρούσας διπλωματικής εργασίας, με αντικείμενο την ανάδειξη της σύνδεσης του human trafficking με την τρομοκρατία και τις απειλές ασφαλείας που απορρέουν. Μέσα από υποθέσεις εργασίας, παρουσιάζονται παραδείγματα τρομοκρατικών οργανώσεων όπου στηρίζονται σε αρκετά μεγάλο βαθμό στην παράνομη διακίνηση ανθρώπων και εκμετάλλευσή τους, προκειμένου να διασφαλίσουν όχι μόνο οικονομικούς πόρους, όπως ακριβώς κάνουν και τα δίκτυα οργανωμένου εγκλήματος, αλλά και να συγκεντρώσουν νέους μαχητές. Μέσω του human trafficking και της εκμετάλλευσης γυναικών και παιδιών, τρομοκρατικές οργανώσεις καταφέρουν να επιβιώσουν οικονομικά, να αυξήσουν την στρατιωτική τους δύναμη, αλλά και να διεκπεραιώσουν φονικές επιθέσεις χρησιμοποιώντας παιδιά. Μέσα από τις υποθέσεις εργασίας, γίνεται προσπάθεια να παρουσιαστεί μία πιο ολιστική και συνολική εικόνα της βαθύτερης σύνδεσης του human trafficking και της τρομοκρατίας, καθώς και των οφελών που παρουσιάζονται για τις τρομοκρατικές οργανώσεις, καθιστώντας το human trafficking, σε ορισμένες περιπτώσεις, αναγκαίο ρόλο για την επιβίωση και διαιώνιση τους. Τέλος, εξετάζονται πιθανές απειλές ασφαλείας που προκύπτουν από μία τέτοια σύνδεση, δημιουργώντας ενδεχόμενες πιέσεις στα κράτη παγκοσμίως, καθότι τόσο το human trafficking όσο και η τρομοκρατία αποτελούν παγκόσμια ζητήματα που χρήζουν επίλυσης, κοινής αντιμετώπισης και συνεργασίας

Πίνακας περιεχομένων

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	5
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. HUMAN TRAFFICKING/TRAFFICKING IN HUMAN BEINGS.	7
1.1 Από την δουλειά μέχρι το human trafficking.	7
1.2 Η εξέλιξη της δουλειάς σε human trafficking.	8
1.3 Οι μορφές του Human Trafficking και οι ευάλωτες ομάδες.	10
1.4 Το Human Trafficking και το οργανωμένο έγκλημα.	11
1.5 Το Human Trafficking και η τρομοκρατία.	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΤΟ HUMAN TRAFFICKING ΩΣ MODUS OPERANDI ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ.	14
2.1. Η σύνδεση του οργανωμένου εγκλήματος με την τρομοκρατία.	14
2.2. Το human trafficking ως πηγή εσόδων.	15
2.2.1. Αιτίες που οδήγησαν στην υιοθέτηση του human trafficking ως πηγή εσόδων.	16
2.3. Περίπτωση μελέτης: ISIS.	17
2.3.1. Περίπτωση μελέτης: Boko Haram.	18
2.3.2. Περίπτωση μελέτης: Al - Shabaab.	20
2.3.3. Συμπεράσματα ενότητας.	21
2.4. Το human trafficking ως μέσο στρατολόγησης.	22
2.4.1 Τακτικές στρατολόγησης του ISIS.	22
2.4.2 Τακτικές στρατολόγησης της Boko Haram.	23
2.4.3 Τακτικές στρατολόγησης της Al – Shabaab.	23
2.4.4. Συμπεράσματα ενότητας.	24
2.5. Child Soldiering.	24
2.5.1. Λόγοι που τρομοκρατικές οργανώσεις στρατολογούν παιδιά.	25
2.5.2. Περίπτωση μελέτης : ISIS.	26
2.5.3. Περίπτωση μελέτης : Boko Haram.	28
2.5.4. Περίπτωση μελέτης : Al – Shabaab.	30
2.5.5. Περίπτωση μελέτης : Taliban.	31
2.5.6. Συμπεράσματα ενότητας.	33
2.6. Το γυναικείο φύλο και οι επιθέσεις αυτοκτονίας.	34
2.7. Συμπεράσματα ενότητας.	36
Κεφάλαιο 3. Τα ζητήματα ασφαλείας.	37
3.1 Η σύνδεση με το οργανωμένο έγκλημα ως απειλή ασφαλείας.	37
3.2. Το human trafficking στο πλαίσιο συγκρούσεων ως απειλή ασφαλείας.	39
3.3. Το human trafficking και η χρήση παιδιών και γυναικών ως απειλή ασφαλείας.	39
3.4. Συμπεράσματα κεφαλαίου.	40
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.	41

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. HUMAN TRAFFICKING/TRAFFICKING IN HUMAN BEINGS.

1.1 Από την δουλεία μέχρι το human trafficking.

Το πλέον διαδεδομένο φαινόμενο γνωστό ως human trafficking/trafficking in human beings - παράνομη διακίνηση ανθρώπων και εκμετάλλευση για κέρδος (UNODC, 2023), δεν αποτελεί αποκλειστικότητα της σύγχρονης εποχής. Υπολογίζεται πως από το 2017 έως το 2021, βρίσκονται περίπου 50 εκατομμύρια άνθρωποι σε συνθήκες μοντέρνας σκλαβιάς σε οποιαδήποτε μέρα, είτε σε καθεστώς καταναγκαστικής εργασίας είτε σε καταναγκαστικούς γάμους (Organization, et al., 2023). Ήδη, όμως, αιώνες πριν, η δουλεία αποτελούσε κοινά αποδεκτή πρακτική με στόχο την εκμετάλλευση ανθρώπων, τόσο για καταναγκαστική εργασία όσο και για σεξουαλική. Ως δουλεία ορίζεται η συνθήκη κατά την οποία ένας άνθρωπος ανήκε σε έναν άλλον άνθρωπο (Hellie, 2023). Συμπεραίνουμε έτσι, πως η αξία ενός ανθρώπου υπό αυτό το καθεστώς εξισώνεται με την αξία ενός αντικειμένου, αποτελεί ένα είδος συναλλάγματος και η ύπαρξη του εργαλαιοποιείται, αφού υπάρχει για να υπηρετεί κάποιον άλλον, ελλείψει της αυτοδιάθεσης του εαυτού-σώματός του. Για μεγάλο μέρος της ανθρώπινης ιστορίας, η δουλεία ήταν ελεγχόμενη, νόμιμη και συνηθισμένη, ωστόσο τον 19^ο και τον 20^ο αιώνα, ένα διεθνές κίνημα ξεκίνησε να καταργεί την δουλεία σε όλες τις μορφές της (Giovagnoni & Van Schooneveld, 2022).

Παρόλο που ουσιαστικά καταργήθηκε και απαγορεύτηκε η δουλεία, κατ' επέκταση και το δουλεμπόριο, στα περισσότερα μέρη του κόσμου, παραμένει ένα πρόβλημα που μαστίζει τις σύγχρονες κοινωνίες, είτε στις ανεπτυγμένες χώρες είτε στις χώρες του λεγόμενου τρίτου κόσμου. Πλέον όμως, ο σύγχρονος όρος που χαρακτηρίζει την τωρινή έκφανση της δουλείας, προσδιορίζεται ως human trafficking ή trafficking in human beings, δηλαδή παράνομη διακίνηση προσώπων, με ένα ωστόσο πιο συγκεκριμένο πεδίο ορισμού και δράσης. Ακόμη, το human trafficking συνηθίζεται να αναφέρεται και ως "σύγχρονη σκλαβιά". Παρόλο που οι λέξεις δουλεία και ανθρώπινη σκλαβιά χρησιμοποιούνται συχνά εναλλακτικά, η λέξη "σκλαβιά" έχει έναν πιο γενικευμένο ορισμό (Giovagnoni & Van Schooneveld, 2022).

Ο επίσημος ορισμός του human trafficking προέρχεται από το Πρωτόκολλο για την Αποτροπή, την Καταστολή και την Τιμωρία της Παράνομης Διακίνησης Προσώπων με σκοπό τη Σεξουαλική και Οικονομική Εκμετάλλευση, ιδιαίτερα των Γυναικών και των Παιδιών, το οποίο υπεγράφη στο Παλέρμο της Ιταλίας το Δεκέμβριο του 2000 και λειτούργησε ως συμπληρωματικό Πρωτόκολλο στην Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών

Κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος (Nations, 2023). Σύμφωνα με το Πρωτόκολλο ως human trafficking ορίζεται: α) Η στρατολόγηση, μεταφορά, μετακίνηση, η εγκατάσταση (στέγαση, μέριμνα για τη συνέχιση της παραμονής) ή η παραλαβή προσώπων μέσω της απειλής, της χρήσης βίας ή άλλων μορφών εξαναγκασμού, της απαγωγής, του δόλου, της εξαπάτησης, της κατάχρησης της δύναμης, της κατάχρησης μιας ευάλωτης ή τρωτής θέσης, της προσφοράς ή της αποδοχής οικονομικού ή άλλου οφέλους για την επίτευξη της σύμφωνης γνώμης ενός προσώπου, το οποίο ασκεί έλεγχο ή εξουσία επί άλλου προσώπου για το σκοπό της εκμετάλλευσης. Ο όρος εκμετάλλευση περιλαμβάνει, κατ' ελάχιστο, την εκμετάλλευση της πορνείας τρίτων προσώπων ή άλλες μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης, την καταναγκαστική εργασία ή υποχρεωτική παροχή υπηρεσιών, τη δουλειά ή πρακτικές που μοιάζουν με εκείνες της δουλείας ή της σκλαβιάς ή την αφαίρεση οργάνων.

Β) Η συναίνεση θυμάτων της παράνομης διακίνησης ανθρώπων για την επιδιωκόμενη εκμετάλλευση, δεν έχει σημασία όταν έχει χρησιμοποιηθεί οποιοδήποτε από τα μέσα που έχουν αναφερθεί στο χωρίο (α).

Γ) Η στρατολόγηση, μεταφορά, μετακίνηση, η εγκατάσταση ή η παραλαβή παιδιών, για τον σκοπό της εκμετάλλευσης, πρέπει να θεωρείται αυτομάτως ως «παράνομη διακίνηση προσώπων», ακόμη και αν δεν εμπεριέχεται κάποιο από τα μέσα που έχουν ήδη αναφερθεί στο χωρίο (α).

Δ) Ως παιδί πρέπει να νοείται ως κάθε άνθρωπος κάτω της ηλικίας των 18 χρονών (Nations, 2023).

1.2 Η εξέλιξη της δουλείας σε human trafficking.

Η υιοθέτηση ενός διαφορετικού ορισμού ταυτοχρόνως δημιούργησε ένα διαφορετικό νομοθετικό πλαίσιο όπως και ένα διαφορετικό πλαίσιο δράσης και αντιμετώπισης των αντιστοίχων περιστατικών, με στόχο την προάσπιση των ατόμων και των διεθνώς αναγνωρισμένων δικαιωμάτων τους. Όπως αναφέρεται και στο ψήφισμα 55/25 στις 15 Νοεμβρίου του 2000: «Δηλώνοντας ότι η αποτελεσματική δράση για την πρόληψη και την καταπολέμηση της εμπορίας ανθρώπων, ιδίως γυναικών και παιδιών, απαιτεί μία ολοκληρωμένη **διεθνή προσέγγιση** στις χώρες προέλευσης, διέλευσης και προορισμού, που περιέχει **μέτρα για την πρόληψη του εμπορίου, την τιμωρία των διακινητών και την προστασία των θυμάτων της εμπορίας ανθρώπων, συμπεριλαμβάνοντας και την προστασία των διεθνώς αναγνωρισμένων ανθρωπίνων δικαιωμάτων**, λαμβάνοντας υπόψη το γεγονός ότι, παρά την ύπαρξη πληθώρας διεθνών πράξεων που περιέχουν κανόνες και πρακτικά μέτρα για την καταπολέμηση της εκμετάλλευσης προσώπων, ιδίως γυναικών και παιδιών, **δεν υπάρχει ένα καθολικό όργανο** που να απευθύνεται σε όλες τις πτυχές της εμπορίας ανθρώπων. Ανησυχώντας ότι, ελλείψει ενός τέτοιου μέσου, **τα άτομα που είναι ευάλωτα δεν θα είναι επαρκώς προστατευμένα**» (Nations, 2000). Με βάση το άνωθεν κείμενο αντιλαμβάνεται κανείς την σοβαρότητα και την βαρύτητα του προβλήματος, που καθιστά αναγκαία την ύπαρξη

ενός συγκεκριμένου πλαισίου δράσης, με υπερεθνικό μάλιστα χαρακτήρα για την αντιμετώπιση του, σε αντιδιαστολή με την πραγματικότητα όπως αυτή είχε διαμορφωθεί στο παρελθόν, όπου η δουλεία αποτελούσε μία ακόμη νόρμα.

Πέρα όμως από την διαφορά που απορρέει από την ίδια την ποινικοποίηση της σκλαβιάς και της παράνομης διακίνησης ανθρώπων, διαφορά μεταξύ της σκλαβιάς και του human trafficking παρουσιάζεται και στον τρόπο που συντελείται το δεύτερο. Πιο συγκεκριμένα, το human trafficking μπορεί να περιλαμβάνει, αλλά δεν είναι απαραίτητο, μετακίνηση. Άνθρωποι μπορεί να θεωρηθούν θύματα trafficking ασχέτως αν γεννήθηκαν σε καθεστώς σκλαβιάς, αν ήταν θύματα εκμετάλλευσης στην ίδια τους την πόλη, αν μετακινήθηκαν προς τις συνθήκες εκμετάλλευσης, αν προηγουμένως είχαν συμφωνήσει να δουλέψουν εκ μέρους κάποιου διακινητή ή να συμμετάσχουν σε κάποιο έγκλημα ως άμεση συνέπεια της παράνομης διακίνησης τους (State, 2023). Επίσης, απορρέοντας από το γεγονός της μη αναγκαίας μετακίνησης, πρέπει να αναφερθεί και ο αντίκτυπος που έχει το διαδίκτυο πλέον όσο αφορά το human trafficking, καθώς διευκολύνει περισσότερο την εκμετάλλευση χωρίς να μετακινηθεί το θύμα σε διαφορετικό χώρο. Το human trafficking πλέον διεκπεραιώνεται στο διαδίκτυο και στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Gould, 2017). Διαφαίνεται με αυτό τον τρόπο το πως επηρεάζεται μία – εγκληματική πλέον – δραστηριότητα προερχόμενη από αιώνες πίσω, από τα μέσα της τεχνολογίας της σύγχρονης εποχής που διαθέτουν σχεδόν όλοι οι άνθρωποι. Εκμεταλλευόμενοι δηλαδή οι διακινητές την ευκολία του διαδικτύου, προσαρμόζονται στα σημερινά δεδομένα. Το διαδίκτυο διευκολύνει την εκμετάλλευση ανθρώπων χωρίς να υπάρχει ανάγκη για μετακίνηση του θύματος, καθώς με την συμβολή του “video streaming”, ένα θύμα παραμένει σταθερό σε μία τοποθεσία ενώ υπόκειται εκμετάλλευση σε ολόκληρο τον κόσμο (Giovagnoni & Van Schooneveld, 2022).

Τέλος, μία ακόμη βασική διαφορά μεταξύ σκλαβιάς και παράνομης διακίνησης ανθρώπων με σκοπό την πάσης φύσεως εκμετάλλευση είναι πως πλέον τα θύματα δεν προέρχονται από μία μόνο ομάδα ανθρώπων, αλλά όλοι αποτελούν εν δυνάμει θύματα. Παραδείγματος χάριν, ενώ το υπερατλαντικό εμπόριο σκλάβων εμπεριείχε κυρίως ανθρώπους από την δυτική Αφρική, αναγκάζοντας τους να εργασθούν σε φυτείες στην Αμερική, η μοντέρνα δουλεία είναι διαδεδομένη σε χώρες όλου του κόσμου (Smith, 2023). Σήμερα, ο οποιοσδήποτε μπορεί να είναι θύμα της παράνομης διακίνησης ανθρώπων, ανεξαρτήτως εθνότητας, εθνικότητας, φύλου, ηλικίας ή οικονομικής κατάστασης (Gould, 2017). Μάλιστα, σήμερα το trafficking και η υποδούλωση ενηλίκων ατόμων και παιδιών θεωρείτο έγκλημα με **χαμηλό ρίσκο**, αλλά **υψηλό κέρδος** (Smith, 2023), γεγονός που σημαίνει πως οι διακινητές αναμένουν μεγάλα χρηματικά ποσά με **ελάχιστο φόβο τιμωρίας ή νομικών συνεπειών** (Gould, 2017). Με βάση τα άνωθεν, υπογραμμίζεται ακόμη περισσότερο ο κίνδυνος που ελλοχεύει για τα πιθανά θύματα.

1.3 Οι μορφές του Human Trafficking και οι ευάλωτες ομάδες.

Οι μορφές που μπορεί να πάρει αναλόγως της εκμετάλλευσης που υπόκειται το θύμα, ποικίλουν. Σύμφωνα με την επίσημη σελίδα της Interpol (Interpol, 2023) τα είδη του human trafficking είναι τα ακόλουθα:

- Trafficking για σεξουαλική εκμετάλλευση.
Αυτή η μορφή επηρεάζει κάθε περιοχή στον κόσμο. Τα θύματα, τα περισσότερα εκ των οποίων είναι γυναίκες και παιδιά, δеляζονται με διαφορετικές μεθόδους και μεταφέρονται ή στεγάζονται στο μέρος της εκμετάλλευσης όπου συχνά στερούνται τα έγγραφα ταξιδιού και ταυτοποίησης, οι κινήσεις τους ελέγχονται ή είναι περιορισμένες και υπόκεινται σεξουαλική εκμετάλλευση, αντιμετωπίζοντας συχνά μάλιστα και άλλες είδους μορφές βίας και κατάχρησης. (Interpol, 2023)
- Trafficking για καταναγκαστική εργασία.
Θύματα αυτής της διαδεδομένης μορφής trafficking προέρχονται κυρίως από αναπτυσσόμενες χώρες. Μπορούν να εξαναγκαστούν να εργαστούν σε αρκετά έντονες χειρωνακτικές εργασίες, όπως η γεωργία, τα μεταλλεία, οι ιχθυοκαλλιέργειες, σε οικοδομές ή να παρακρατούνται για οικιακή δουλεία. (Interpol, 2023)
- Trafficking για καταναγκαστικές εγκληματικές δραστηριότητες.
Τα θύματα αναγκάζονται να διεκπεραιώσουν πλήθος διαφορετικών εγκληματικών δραστηριοτήτων, που ως επακόλουθο, παράγουν εισόδημα για τις εγκληματικές οργανώσεις. Τέτοιες δραστηριότητες μπορούν να περιλαμβάνουν καλλιέργεια ναρκωτικών ουσιών, πώληση πλαστών αγαθών και απάτες. (Interpol, 2023)
- Trafficking για την αφαίρεση οργάνων.
Σε πολλές χώρες, οι λίστες αναμονής για μεταμοσχεύσεις είναι μεγάλες και οι εγκληματίες έχουν αδράξει αυτή την ευκαιρία για να εκμεταλλευτούν την απόγνωση των ασθενών και των δυνητικών θυμάτων-δοτών. Μετά την μεταμόσχευση, τα θύματα-δότες συχνά λαμβάνουν μικρή έως και καθόλου αποζημίωση για την συναλλαγή, ερχόμενοι αντιμέτωποι με τεράστια θέματα υγείας και οικονομικές προκλήσεις σχετικά με την σωστή ιατρική παρακολούθηση. (Interpol, 2023)
- Η καταναγκαστική εργασία παιδιών
Όπου κάποιο παιδί¹ μπορεί να παρουσιάζεται να είναι στην επιμέλεια

¹ Όπως έχει ήδη αναφερθεί στο χωρίο Δ στο Πρωτόκολλο για την Αποτροπή, την Καταστολή και την Τιμωρία της Παράνομης Διακίνησης Προσώπων με σκοπό τη Σεξουαλική και Οικονομική Εκμετάλλευση, ιδιαίτερα των Γυναικών και των Παιδιών, ως παιδί εννοείται κάθε άνθρωπος κάτω των 18 ετών.

ενός μη οικογενειακού μέλους, ο οποίος απαιτεί από το παιδί να πραγματώσει εργασία η οποία, όμως, ωφελεί οικονομικά κάποιον πέρα από την οικογένεια του παιδιού και δεν προσφέρει στο παιδί την ευκαιρία να φύγει, όπως είναι η καταναγκαστική επαιτεία (State, 2023).

- Το φαινόμενο της στρατολόγησης και χρήσης παιδιών
Γνωστή και ως “child soldiering,” όπου περιλαμβάνει την παράνομη στρατολόγηση ή χρήση παιδιών -μέσω βίας, απάτης ή εξαναγκασμού- από ένοπλες δυνάμεις. Οι δράστες μπορεί να είναι κυβερνητικές ένοπλες δυνάμεις, παραστρατιωτικές οργανώσεις ή αντάρτες. Πολλά παιδιά έχουν απαχθεί για να χρησιμοποιηθούν ως πολεμιστές (State, 2023).

Όσο αφορά τα θύματα, όπως ήδη έχει αναφερθεί παραπάνω, ενώ όλοι αποτελούν δυνητικά θύματα, κάποιοι άνθρωποι διατρέχουν πιο άμεσο κίνδυνο, λόγω των συγκυριών που τους περιβάλλουν. Η έλλειψη ασφάλειας, η φτώχεια, η έλλειψη πρόσβασης σε νόμιμη εργασία και εκπαίδευση, η διάκριση των μειονοτήτων και παραδοσιακών πρακτικών είναι παράγοντες που κάνουν τόσο τα παιδιά όσο και τους ενήλικες ευπαθείς σε εκμετάλλευση (Australia, 2012). Μεγαλύτερο κίνδυνο να αποτελέσουν θύματα αποτελούν ευάλωτες ομάδες, όπως γυναίκες και παιδιά, καθώς από στοιχεία προκύπτει πως η πλειοψηφία των θυμάτων είναι γυναίκες και νεαρά κορίτσια και το 1/3 παιδιά (Nations, 2016). Ωστόσο, εκτιμήσεις σχετικά με τον αριθμό των θυμάτων μπορούν μόνο να γίνουν κατά προσέγγιση και θεωρείται πως ο πραγματικός αριθμός θυμάτων οποιασδήποτε μορφής human trafficking είναι πολύ μεγαλύτερος. Αποτελεί πρόκληση μία ακριβής εκτίμηση για το μέγεθος του human trafficking, κυρίως εξαιτίας της κρυφής φύσης κάποιων ειδών του human trafficking και τις δυσκολίες στην αναγνώριση των θυμάτων (Force, 2018).

Ένα ωστόσο είναι σίγουρο, πως το human trafficking παραμένει ενεργή απειλή για όλα τα κράτη με κοινωνικές και πολιτικές προεκτάσεις που ακόμη δεν έχουμε αναγνωρίσει πλήρως. Αυτή η αύξηση του φαινομένου κατέστη δυνατή επειδή, δυστυχώς, οι υποβόσκουσες αιτίες που κάνουν τους ανθρώπους επιρρεπείς σε σεξουαλική και εργασιακή εκμετάλλευση δεν έχουν επιλυθεί (Project, 2022). Τέλος, ανθρωπιστικές κρίσεις όπως αυτές που σχετίζονται με συγκρούσεις ή φυσικές καταστροφές μπορεί να οξύνουν υπάρχουσες τάσεις του human trafficking και να αυξήσουν νέες (Portal, 2021).

1.4 Το Human Trafficking και το οργανωμένο έγκλημα.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, το human trafficking μπορεί να λάβει διαφορετικές μορφές, αναλόγως τον σκοπό και το είδος της εκμετάλλευσης που υφίσταται το θύμα. Ωστόσο, το φαινόμενο του trafficking δεν περιορίζεται μόνο στην παράνομη διακίνηση και εκμετάλλευση ανθρώπων, αλλά παρουσιάζονται και τελείως διαφορετικές μορφές, όπως το drug trafficking – παράνομη διακίνηση και εμπόριο

ναρκωτικών και το arms trafficking – παράνομη διακίνηση και εμπόριο όπλων. Όλες αυτές οι παράνομες δραστηριότητες αποτελούν κερδοφόρες επιχειρήσεις για τα οργανωμένα εγκληματικά δίκτυα, που είναι αναμειγμένα σε διαφορετικά είδη εγκληματικών δραστηριοτήτων που εκτείνονται σε αρκετές χώρες (Interpol, 2023).

Όπως ορίζεται στην σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του οργανωμένου εγκλήματος: ως “οργανωμένη εγκληματική ομάδα” ορίζεται μία δομημένη ομάδα ανθρώπων 3 ή περισσότερων ατόμων, υφιστάμενη για ένα αρκετό διάστημα, που αποσκοπεί στην επίτευξη ενός ή παραπάνω σοβαρών εγκλημάτων ή αδικημάτων. Ως “σοβαρό έγκλημα” ορίζεται συμπεριφορά που συνιστά αδίκημα που επιφέρει τιμωρία με ολική στέρηση της ελευθερίας τουλάχιστον 4 ετών ή σοβαρότερη ποινή. Ως “δομημένη ομάδα” ορίζεται μία ομάδα ανθρώπων που δεν είναι τυχαία σχηματίστηκε για την άμεση διάπραξη αδικήματος και που δεν χρειάζεται να έχει καθορισμένους ρόλους για τα μέλη της, την συνέχεια των μελών του ή μία ανεπτυγμένη δομή (Nations, 2004).

Σε αυτό το σημείο πρέπει να γίνει επίσης αναφορά στο human smuggling – λαθραία διακίνηση ανθρώπων, που αποτελεί μία ακόμη δραστηριότητα του οργανωμένου εγκλήματος και συνήθως αφορά την παράνομη είσοδο ενός ατόμου (άνδρας, γυναίκα ή παιδί) σε μια χώρα της οποίας το άτομο δεν είναι ούτε πολίτης αλλά ούτε μόνιμος κάτοικος (Καραδήμα, et al., 2019). Ωστόσο, δεν πρέπει να συγχέεται με το human trafficking, όπου η όλη δραστηριότητα βασίζεται στην εκμετάλλευση και το θύμα εξαναγκάζεται να το κάνει. Οι διαφορές μεταξύ των δύο παρουσιάζονται αναλυτικά στον παρακάτω πίνακα:

	Trafficking	Smuggling
ΟΡΙΣΜΟΣ	Η στρατολόγηση, μεταφορά, μετακίνηση, η εγκατάσταση (στέγαση, μέριμνα για τη συνέχιση της παραμονής) ή η παραλαβή προσώπων μέσω της απειλής, της χρήσης βίας ή άλλων μορφών εξαναγκασμού, της απαγωγής, του δόλου, της εξαπάτησης, της κατάχρησης της δύναμης, της κατάχρησης μιας ευάλωτης ή τρωτής θέσης, της προσφοράς ή της αποδοχής οικονομικού ή άλλου οφέλους για την επίτευξη της σύμφωνης γνώμης ενός προσώπου, το οποίο ασκεί έλεγχο ή εξουσία επί άλλου προσώπου για το σκοπό της εκμετάλλευσης. Ο όρος εκμετάλλευση περιλαμβάνει, κατ’ ελάχιστο, την εκμετάλλευση της πορνείας τρίτων προσώπων ή άλλες μορφές σεξουαλικής εκμετάλλευσης, την καταναγκαστική εργασία ή υποχρεωτική παροχή υπηρεσιών, τη δουλειά ή πρακτικές που μοιάζουν με εκείνες της δουλειάς ή της σκλαβιάς ή την αφαίρεση οργάνων. Η στρατολόγηση, μεταφορά, μετακίνηση, εγκατάσταση ή παραλαβή ενός παιδιού για το σκοπό της εκμετάλλευσης θα θεωρείται παράνομη διακίνηση προσώπων. Ως παιδί θεωρείται κάθε άτομο ηλικίας μικρότερης των 18 ετών.	Λαθραία Διακίνηση Ανθρώπων (smuggling), θα εννοείται η αποκόμιση με έμμεσο ή άμεσο τρόπο χρηματικού ή άλλου είδους κέρδους, για την παράνομη είσοδο ενός ατόμου (άνδρας, γυναίκα ή παιδί) σε μια χώρα της οποίας το άτομο δεν είναι ούτε πολίτης αλλά ούτε μόνιμος κάτοικος.
	Το άτομο εξαναγκάζεται να το κάνει	Το άτομο πηγαίνει με δική του ελεύθερη βούληση
	Μπορεί να περιλαμβάνει ή όχι το πέρασμα των συνόρων	Του παρέχεται βοήθεια να περάσει κάποια σύνορα
	Μπορεί να έχει ή και να μην έχει στην κατοχή του νόμιμα ταξιδιωτικά έγγραφα	Μπορεί να του δοθούν πλαστά ή παράνομα ταξιδιωτικά έγγραφα
	Εχουν αφαιρεθεί από το άτομο ταυτότητα, διαβατήριο και άλλα έγγραφα	
	Μπορεί να του δοθούν πλαστά ή παράνομα ταξιδιωτικά έγγραφα	Μπορεί να του δοθούν πλαστά ή παράνομα ταξιδιωτικά έγγραφα
	Το άτομο δέχεται συχνά επαναλαμβανόμενη εκμετάλλευση	
	Το άτομο βρίσκεται υπό τον έλεγχο ή τη φύλαξη του εμπόρου, χωρίς ελευθερία	Συνήθως αφήνεται στην τύχη του μόλις φτάσει στο σημείο προορισμού ή και πριν φτάσει σε αυτό

(Καραδήμα, et al., 2019)

Η διαφορά ωστόσο του human trafficking από κάθε άλλη δραστηριότητα του οργανωμένου εγκλήματος, είναι πως ο στόχος του είναι η ανθρώπινη εκμετάλλευση και το κέρδος. Μάλιστα, η συγκεκριμένη δραστηριότητα οργανωμένου εγκλήματος αποτελεί μία από τις πιο κερδοφόρες (Schantz, 2018). Όπως και στην δουλεία, τα άτομα που διακινούνται παράνομα προς εκμετάλλευση θεωρούνται αντικείμενα και είδος συναλλάγματος, με μεγάλη αξία μεταπώλησης, καθώς οι άνθρωποι μπορούν να πουληθούν αρκετές φορές (Gould, 2017). Ενήλικες και παιδιά χρησιμοποιούνται ξανά και ξανά μέχρι να μην έχουν άλλη αξία και να βρεθεί κάποιος καινούργιος στην θέση τους (Smith, 2023).

1.5 Το Human Trafficking και η τρομοκρατία.

Πριν γίνει αναφορά στην σύνδεση του human trafficking, ως παράνομη δραστηριότητα που ανήκει στον ευρύτερο φάσμα του οργανωμένου εγκλήματος, και η υιοθέτηση του από τις τρομοκρατικές οργανώσεις, πρέπει πρώτα να αναφερθεί ενδεικτικά ένας ορισμός της τρομοκρατίας, ώστε να καταστεί ξεκάθαρη η ιδεολογική και πρακτική διαφορά μεταξύ των δύο φαινομένων. Περισσότεροι θα αναφερθούν στο επόμενο κεφάλαιο, που η τρομοκρατία αποτελεί το αντικείμενο της μελέτης. Ως ένας όρος της τρομοκρατίας μπορεί να οριστεί ο εξής: *“η τρομοκρατία είναι μια μορφή πολιτικής βίας, ή συγκαταλέγεται στα πλαίσια της πολιτικής βίας”* (Μπόση, 1996)

Ο λόγος που χρήζει μελέτης και προσοχής αυτή η σύνδεση των δύο φαινομένων, είναι η συνεργασία και σύγκλιση που παρουσιάζεται και φαίνεται μάλιστα να δυναμώνει συνεχώς, μεταξύ των τρομοκρατικών οργανώσεων και των δικτύων οργανωμένου εγκλήματος. Με την υιοθέτηση του human trafficking ως μέσο επίτευξης διαφορετικών σκοπών, είτε στρατηγικής φύσεως είτε ως πηγής εσόδων, δεν μπορούμε να παραβλέψουμε την ανωτέρω σύνδεση που προκύπτει εξαιτίας της συγκεκριμένης πρακτικής. Γίνεται λόγος για δύο τελείως ξεχωριστά φαινόμενα, που συχνά παρουσιάζονται μακριά το ένα από το άλλο, καθώς το οργανωμένο έγκλημα εστιάζει κυρίως στο οικονομικό όφελος και την απόκτηση μεριδίου στην παράνομη αγορά, ενώ η τρομοκρατία κινητοποιείται από τον ιδεολογικό σκοπό και την επιθυμία για πολιτική αλλαγή (Bovenkerk & Chakra, 2005). Ωστόσο, σε περιπτώσεις που τρομοκρατικές οργανώσεις αναζητούν νέες πηγές εσόδων με βάση το λαθρεμπόριο και την εκμετάλλευση ανθρώπων, πολλές φορές δημιουργείται αυτή η ευκαιριακή συνεργασία, κυρίως με δίκτυα που σχετίζονται με το human smuggling.

Στο επόμενο κεφάλαιο θα αναλυθεί περισσότερο αυτή η σύνδεση μεταξύ του human trafficking και της τρομοκρατίας, παρουσιάζοντας περιπτώσεις όπου τρομοκρατικές οργανώσεις υιοθέτησαν το human trafficking ως μέσο, τόσο για να χρηματοδοτήσουν τις επιχειρήσεις τους, όσο και για να στρατολογήσουν μαχητές αλλά και για να διεκπεραιώσουν επιθέσεις, όπως επιθέσεις αυτοκτονίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΤΟ HUMAN TRAFFICKING ΩΣ MODUS OPERANDI ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΚΩΝ ΟΡΓΑΝΩΣΕΩΝ.

2.1. Η σύνδεση του οργανωμένου εγκλήματος με την τρομοκρατία.

Όπως αναφέρθηκε στην ενότητα 1.5, σε αυτό το σημείο θα αναφερθούν περαιτέρω ορισμοί. Δυστυχώς, δεν υπάρχει ένας καθολικός ορισμός που να περιγράφει το φαινόμενο της τρομοκρατίας, οπότε θα αναφερθούν διάφοροι, ώστε να οριστεί πληρέστερα. Συμπληρωματικά στον ήδη αναφερθέντα όρο από το «Ελλάδα και Τρομοκρατία» (Μπόση, 1996), άλλος ορισμός αναφέρει πως: *“τρομοκρατία είναι η βία με πολιτική και κοινωνική επιδίωξη είτε σκοπεύει να ωθήσει τους ανθρώπους γενικά σε μία κατάσταση φόβου είτε όχι, και η οποία θέτει ένα ερώτημα για την ηθική δικαιολόγηση της – είτε παράνομη βία μέσα σε μία κοινωνία, είτε βία μικρότερης κλίμακας απ’ ό,τι ο πόλεμος μεταξύ κρατών ή κοινωνιών και μη σύμφωνη με το Διεθνές Δίκαιο”* (Honderich, 2007). Τέλος, η Οδηγία 2017/55 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 15^{ης} Μαρτίου 2017 ορίζει ότι: *“η προσβολή της ζωής ενός προσώπου, ως εκ προθέσεως πράξεις που μπορούν να χαρακτηριστούν ως τρομοκρατικά εγκλήματα όταν και στον βαθμό που τελούνται με συγκεκριμένο τρομοκρατικό σκοπό, ήτοι για να εκφοβίσουν σοβαρά έναν πληθυσμό, να εξαναγκάσουν αθέμιτα κυβέρνηση ή διεθνή οργανισμό να εκτελέσουν οποιαδήποτε πράξη ή να απόσχουν από την εκτέλεσή της, ή να αποσταθεροποιήσουν σοβαρά ή να καταστρέψουν τις θεμελιώδεις πολιτικές, συνταγματικές, οικονομικές ή κοινωνικές δομές μιας χώρας ή ενός διεθνούς οργανισμού”* (Parliament & Union, 2017). Ακόμη, με βάση την προηγούμενη εντολή *“Τα εγκλήματα που σχετίζονται με τρομοκρατικές δραστηριότητες είναι πολύ σοβαρά, καθώς είναι δυνατόν να οδηγήσουν στην τέλεση τρομοκρατικών εγκλημάτων και να παράσχουν σε τρομοκράτες και τρομοκρατικές ομάδες τη δυνατότητα να διατηρήσουν και να αναπτύξουν περαιτέρω τις εγκληματικές τους δραστηριότητες, πράγμα που δικαιολογεί την ποινικοποίηση τέτοιων συμπεριφορών”* (Parliament & Union, 2017). Τέτοια εγκλήματα αποτελούν δραστηριότητες του οργανωμένου εγκλήματος, όπως το human trafficking, που θα αναλυθεί σε παρακάτω ενότητα.

Τις τελευταίες δεκαετίες ολοένα και περισσότερο αυξάνονται οι αναφορές για την σύνδεση των τρομοκρατικών ομάδων με το οργανωμένο έγκλημα. Η γραμμή μεταξύ των εγκληματικών δικτύων και των τρομοκρατικών έχει γίνει πιο θολή στα τελευταία χρόνια. Οι τρομοκράτες συχνά χρηματοδοτούν τις επιχειρήσεις τους μέσω της παράνομης πώλησης ναρκωτικών, της λαθροθηρίας ρινόκερων ή της πώλησης λαθραίων αγαθών (Integrity, 2017). Πλέον όμως, τρομοκρατικές οργανώσεις στρέφονται περισσότερο στο human trafficking ως modus operandi, τόσο με την μορφή της σεξουαλικής εκμετάλλευσης, της καταναγκαστικής εργασίας, της καταναγκαστικής στρατολόγησης αλλά και της καταναγκαστικής συμμετοχής των θυμάτων σε εγκληματικές δραστηριότητες.

Ο λόγος που χρήζει μελέτης και προσοχής αυτή η σύνδεση των δύο φαινομένων, είναι η συνεργασία μεταξύ των τρομοκρατικών οργανώσεων και των δικτύων οργανωμένου εγκλήματος. Γίνεται λόγος για δύο τελείως ξεχωριστά φαινόμενα, που συχνά παρουσιάζονται μακριά το ένα από το άλλο, καθώς το οργανωμένο έγκλημα εστιάζει κυρίως στο οικονομικό όφελος και την απόκτηση μεριδίου στην παράνομη αγορά, ενώ η τρομοκρατία κινητοποιείται από τον ιδεολογικό σκοπό και την επιθυμία για πολιτική αλλαγή (Bovenkerk & Chakra, 2005)

Η σύνδεση και συνεργασία των δύο αυτών κόσμων, μπορεί να αναπαράγει και να ενισχύσει περισσότερο τις εγκληματικές δραστηριότητες αμφότερων και να δυναμώσει τόσο τα εγκληματικά δίκτυα όσο και τα τρομοκρατικά, καθώς το διεθνές οργανωμένο έγκλημα μπορεί να εκμεταλλευτεί αυτή την “συσκευή” ισχύος για να δημιουργήσει το κοινωνικό και οικονομικό πλαίσιο που επιτρέπει να είναι υπαρκτές οι κερδοφόρες δραστηριότητες του. Από την άλλη και οι τρομοκράτες χρειάζονται χρηματοδότηση για να προωθήσουν τους δικούς τους σκοπούς (Bovenkerk & Chakra, 2005).

2.2. Το human trafficking ως πηγή εσόδων.

Κάθε τρομοκρατική οργάνωση χρειάζεται κεφάλαια για να επιβιώσει, να εκπαιδεύσει και να εξοπλίσει τους στρατιώτες της, να δημιουργήσει μία δομή για την στρατολόγηση, το σχεδιασμό και τον εφοδιασμό μεταξύ των επιθέσεων και να δημιουργήσει ένα βιώσιμο περιβάλλον για να διατηρήσει τις δραστηριότητες της (Avdan & Omelicheva, 2021). Προκειμένου δηλαδή να καταφέρουν να επιβιώσουν, οι τρομοκρατικές ομάδες στράφηκαν σε μία νέα μορφή εσόδων, η οποία ικανοποιεί παράλληλα τις οικονομικές τους ανάγκες καθώς και στρατηγικούς σκοπούς, το human trafficking.

Ο κύριος λόγος που το human trafficking αποτέλεσε μία εναλλακτική πηγή εσόδων οφείλεται στο γεγονός πως, συγκριτικά με άλλες μορφές του οργανωμένου εγκλήματος, το human trafficking έχει ένα συμπληρωματικό “όφελος”, παρέχοντας οικονομικές ροές σε τρομοκρατικές οργανώσεις μέσω της πώλησης και της μεταπώλησης των ανθρώπινων σωμάτων (Avdan & Omelicheva, 2021). Δηλαδή, εξασφαλίζεται μία σταθερή ροή εσόδων που βασίζεται σε μία σταθερή αξία μεταπώλησης και επαναχρησιμοποίησης. Τα θύματα, που αντιμετωπίζονται ως “εμπόρευμα”, αποτελούνται, όπως έχει αναφερθεί και στην ενότητα 1.3, κυρίως από γυναίκες, νεαρά κορίτσια και παιδιά και μάλιστα υπόκεινται σε έμφυλη και σεξουαλική βία και εκμετάλλευση. Με την χρήση ή την απειλή χρήσης βίας, τα θύματα ωθούνται σε εξαναγκαστική πορνεία, διατίθενται προς πώληση μέσω σκλαβοπάζαρων ή πωλήσεων στο διαδίκτυο και τα χρήματα που συλλέγονται αποτελούν την νέα μορφή εσόδων των τρομοκρατικών οργανώσεων.

Τέλος, τρομοκρατικές οργανώσεις στα πλαίσια του human trafficking, επιδίδονται σε πρακτικές όπως η απαγωγή με σκοπό την συλλογή κεφαλαίου από τα λύτρα που αναγκάζονται να πληρώσουν οι οικογένειες των θυμάτων. Εν αντιθέσει με την πώληση, που υποτίθεται ότι περιορίζεται μόνο στο εσωτερικό των τρομοκρατικών οργανώσεων, η

πληρωμή των λύτρων συνιστά επίσης χρηματοδότηση, καθώς η πληρωμή γίνεται από άτομα που δεν ανήκουν στην οργάνωση (Dupont, 2023).

Εν κατακλείδι, οι τρομοκρατικές οργανώσεις βασίζονται στην χρήση της έμφυλης βίας και της εκμετάλλευσης γυναικών και κοριτσιών προκειμένου να αυξήσουν τις εισροές για την επιβίωση τους και την χρηματοδότηση των επιχειρήσεων τους. Ακόμη, οι απαγωγές με σκοπό την απόσπαση λύτρων από τις οικογένειες αποτελούν επίσης πρόσφορο έδαφος για την αύξηση της οικονομικής δύναμης. Επιπλέον, η πρακτική του human trafficking ανεξάρτητα από την οικονομική φύση, δημιουργεί ένα πλαίσιο νομιμότητας στο εσωτερικό των τρομοκρατικών οργανώσεων, θεσμοθετώντας κατά αυτό τον τρόπο την σεξουαλική βία και την σκλαβιά (Schantz, 2018). Ακόμη, πέρα από τα οικονομικά οφέλη, οι πρακτικές του human trafficking επιφέρουν συνέπειες ακόμη και στην κοινωνική συνοχή και την δομή των κοινωνιών, ενισχύοντας περισσότερο τις οργανώσεις ποιοτικά και σπέρνοντας τον φόβο στους κατοίκους.

Στην επόμενη ενότητα παρουσιάζονται οι αιτίες που ανάγκασαν τις τρομοκρατικές οργανώσεις να υιοθετήσουν το human trafficking ως δραστηριότητα αύξησης των οικονομικών πόρων.

2.2.1. Αιτίες που οδήγησαν στην υιοθέτηση του human trafficking ως πηγή εσόδων.

Ως χρηματοδότηση των τρομοκρατικών οργανώσεων ορίζεται η αύξηση, η αποθήκευση και η μετακίνηση κεφαλαίων που έχουν αποκτηθεί είτε από νόμιμες είτε από παράνομες μεθόδους, για τον σκοπό της διεκπεραίωσης τρομοκρατικών πράξεων ή την διατήρηση της υλικοτεχνικής δομής μίας τρομοκρατική οργάνωσης (Clarke, 2023).

Καταλυτικό ρόλο για την χρηματοδότηση των τρομοκρατικών οργανώσεων έπαιξαν οι επιθέσεις της 11^η Σεπτεμβρίου του 2001, όπου μέλη της Al – Qaeda επιτέθηκαν στους δίδυμους πύργους της Νέας Υόρκης και στο Πεντάγωνο στην Ουάσιγκτον. Μετά από αυτά τα συμβάντα άλλαξε ολόκληρο το διεθνές σύστημα και τέθηκε πλέον, ειδικά από τις ΗΠΑ, στο επίκεντρο η αντιμετώπιση του φαινομένου της τρομοκρατίας. Όλα τα κράτη αντιλήφθηκαν τον κίνδυνο που διατρέχουν από έναν υπερεθνικό και κοινό εχθρό, βλέποντας μάλιστα μία υπερδύναμη όπως η Αμερική να καθίσταται ευάλωτη.

Ως αποτέλεσμα, οι προσπάθειες για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας επικεντρώθηκαν στην ανεύρεση των πηγών χρηματοδότησης και εξάλειψής τους. Η κεντρική ιδέα ήταν, δηλαδή, πως αν αποκοπούν τα χρήματα των τρομοκρατικών οργανώσεων, θα μειωθεί η ικανότητα τους να διαπράξουν επιθέσεις μαζικών απωλειών (Wille, 2004), με αποτέλεσμα αρχηγοί κυβερνήσεων και παγκόσμιων οργανισμών να αποκόπτουν την χρηματοδότηση των τρομοκρατικών οργανώσεων (Ward, 2004). Όπως ήταν φυσικό, οι τρομοκρατικές οργανώσεις στράφηκαν σε άλλες μορφές χρηματοδότησης, όπως το λαθρεμπόριο ναρκωτικών και όπλων, δραστηριότητες που

προωθούσαν μία καθαρά ευκαιριακή συνεργασία με δίκτυα του οργανωμένου εγκλήματος.

Στην συνέχεια θα παρουσιαστούν περιπτώσεις μελέτης τρομοκρατικών οργανώσεων που χρησιμοποιούν το human trafficking ως πηγή εσόδων, το ISIS, η Boko Haram και η Al – Shabaab

2.3. Περίπτωση μελέτης: ISIS.

Η τρομοκρατική οργάνωση ISIS (Islamic State of Iraq and Syria), γνωστή επίσης και ως ISIL (Islamic State of Iraq and the Levant), είναι μία σουνιτική, τζιχαντιστική ομάδα με αρκετά βίαιη ιδεολογία που αυτοαποκαλείται χαλιφάτο και ισχυρίζεται πως έχει θρησκευτική εξουσία πάνω σε όλο τον μουσουλμανικό κόσμο. (RAND, 2023). Ο ISIS έχει διαπράξει διαδεδομένες και συστηματικές κακοποιήσεις σε περιοχές υπό τον έλεγχο του όπως στην Συρία, το Ιράκ και την Λιβύη. Έχει επίσης αναλάβει την ευθύνη για θανάσιμες επιθέσεις σε σχεδόν 20 άλλες χώρες, συμπεριλαμβανομένων το Αφγανιστάν, την Αίγυπτο, την Γαλλία, την Ινδονησία, το Τατζικιστάν και το Ηνωμένο Βασίλειο (Watch, 2023). Σκοπός αυτής της οργάνωσης είναι η δημιουργία ενός υπερσυντηρητικού χαλιφάτου που επιβάλλει το νόμο της Σαρία – Ισλαμικό νόμο (Elbaum, 2018).

Ο ISIS, μαζί με τις τρομοκρατικές οργανώσεις Boko Haram και Al – Shabaab, θεωρούνται από τις πιο χαρακτηριστικές περιπτώσεις όπου τρομοκρατικές οργανώσεις εργαλαιοποιούν την σεξουαλική βία και την εκμετάλλευση ανθρώπων, προκειμένου να αυξήσουν τα έσοδα τους. Ο συστηματικός βιασμός, η σεξουαλική βία, η σκλαβιά και άλλες τέτοιου είδους πρακτικές χρησιμοποιούνται ως τακτική προκειμένου να διασπείρουν τον τρόμο, την ιδεολογία, να αποδεκατίσουν κοινωνίες και να ασκήσουν έλεγχο σε πληθυσμούς – ιδιαιτέρως σε γυναίκες – είναι ιδιαιτέρως εμφανή στο modus operandi των ISIL, Boko Haram και Al – Shabaab (Directorate, 2019).

Η πιο διαδεδομένη αναφορά σχετικά με την υιοθέτηση του human trafficking και την σεξουαλική εκμετάλλευση, με στόχο την αύξηση των εσόδων του ISIS, προέρχεται από τα γεγονότα της 3^{ης} Αυγούστου του 2014. Ο ISIS προέβη σε ολοκληρωτική επίθεση κατά των Γιαζίντι, με αποτέλεσμα να αιχμαλωτίζονται γυναίκες προκειμένου να πωληθούν σε σκλαβοπάζαρα. Τα αιχμαλωτισμένα κορίτσια και οι γυναίκες θεωρήθηκαν ιδιοκτησία του ISIS και ονομάστηκαν “sabaya”, δηλαδή σκλάβες (UNHRC, 2016), με τους μαχητές του ISIS να ανταλλάζουν ή να αγοράζουν ανύπαντρες γυναίκες και κορίτσια (Directorate, 2019). Η πώληση των γυναικών και των κοριτσιών στα σκλαβοπάζαρα μεταξύ των μαχητών του ISIS, αλλά και σε τρίτους αποτέλεσε μία νέα πηγή εσόδων. Οι “σκλάβες” πλέον θεωρούνταν εμπόρευμα και πέρα από τα σκλαβοπάζαρα, ο ISIS εκμεταλλευόμενος την τεχνολογία, δημιούργησε ακόμα και διαδικτυακές δημοπρασίες. Πιο συγκεκριμένα, κάνοντας χρήση του Telegram, μίας κρυπτογραφημένης εφαρμογής, άρχισαν να διακινούνται φωτογραφίες των γυναικών και των κοριτσιών, με λεπτομέρειες σχετικά με την ηλικία, οικογενειακή κατάσταση, την τωρινή τοποθεσία και την τιμή τους (UNHRC, 2016).

Με την επίθεση κατά της μειονότητας των Γιαζίντι, θεσμοθετήθηκε και παγιώθηκε η σεξουαλική βία και η πώληση των γυναικών, καθώς τον Δεκέμβρη του 2014, το τμήμα της έρευνας του ISIL εξέδωσε ένα τεύχος 27 σημείων προσφέροντας κατευθυντήριες γραμμές στο πως να συλληφθούν, να κρατηθούν με βία και να κακοποιηθούν σεξουαλικά οι κρατούμενες – σκλάβες (Directorate, 2019). Από αυτό το γεγονός συμπεραίνει κανείς πως η συγκεκριμένη μορφή human trafficking, εστιάζει μεν στο οικονομικό κέρδος, ωστόσο παρουσιάζεται σε μία πολύ μεγαλύτερη κλίμακα σε σχέση με τον τρόπο που συντελείται από τα δίκτυα του οργανωμένου εγκλήματος, ενθαρρύνεται από τους αρχηγούς της οργάνωσης και αποσκοπεί να δυναμώσει τον ISIS πέρα μάλιστα από το οικονομικό κομμάτι. Η σεξουαλική βία δηλαδή ενδυναμώνει την συνοχή μέσα στις βαθμίδες της οργάνωσης και μεταξύ των μαχητών. Βοηθά δηλαδή στο να δημιουργήσει μία κοινή ταυτότητα μεταξύ των μαχητών, οι οποίοι δεν το αμφισβητούν, καθώς ενθαρρύνονται να βιάσουν γυναίκες όχι μόνο από τις αρχές εντός του κινήματος, αλλά και από την προπαγάνδα και τους αρχηγούς της οργάνωσης. Αυτή η πρακτική ενισχύει περαιτέρω την κανονικοποίηση και την θεσμοθέτηση της σεξουαλικής βίας ως έναν από τους πυλώνες της τρομοκρατίας (Malik, 2017).

Η θεσμοθέτηση της σεξουαλικής βίας και της σεξουαλικής εκμετάλλευσης αποδεικνύεται και από το γεγονός πως είχε δημιουργηθεί ένα κεντρικό σώμα, η «Επιτροπή για την Αγορά και Πώληση των Δούλων». Όταν αυτή η Επιτροπή έδινε έγκριση για το άνοιγμα μίας αγοράς σκλάβων σε κάποια συγκεκριμένη πόλη, μοιράζοντας κάποιες από τις λειτουργίες της σε μία τοπική επιτροπή και έναν διοικητή (Directorate, 2019). Ακόμη ο βαθμός της προσπάθειας της θεσμοθέτησης και αιτιολόγησης της σεξουαλικής βίας και εκμετάλλευσης διαφαίνεται και από την ύπαρξη μίας περίτεχνης γραφειοκρατίας δικαστών, κυβερνητικών στελεχών και αγορών (Gibbons, 2021). Η δημιουργία δηλαδή ενός γραφειοκρατικού συστήματος, φανερώνει την προσπάθεια του ISIS να καλλιεργήσει ένα νομιμοποιημένο πλαίσιο που να δικαιολογεί τέτοιες πράξεις και ταυτόχρονα να κινητοποιεί τους μαχητές στο να προβούν σε αυτές.

Ως συμπέρασμα, βλέπουμε πως το human trafficking μπορεί να αποτελέσει εσωτερική πηγή εσόδων μέσω της πώλησης – μεταπώλησης των γυναικών μεταξύ των μαχητών, αλλά και εξωτερική, με την πώληση σε τρίτους ακόμη και με τη χρήση του διαδικτύου. Από την άλλη, η συγκεκριμένη πρακτική δεν προωθεί απλά μία ευκαιριακή χρηματοδότηση, αλλά η νομιμοποίηση της ενισχύει και ιδεολογικά κάθε τρομοκρατική οργάνωση, προσφέροντας περισσότερη συνοχή στο εσωτερικό της, αυξάνοντας παράλληλα τους οικονομικούς πόρους αλλά και την δύναμη της.

2.3.1. Περίπτωση μελέτης: Boko Haram.

Όπως και ο ISIS, έτσι και η τρομοκρατική οργάνωση Boko Haram, αποτελεί μία εξτρεμιστική στρατιωτική ομάδα με στόχο την επιβολή του Ισλαμικού νόμου. Μάχεται για την αντικατάσταση του Νιγηριανού κράτους με ένα ισλαμικό βασισμένο σε αυστηρή

συμμόρφωση με τον νόμο της Σαρία (Asylum, 2021). Το όνομα Boko Haram μεταφράζεται ως “ Η Δυτική γνώση είναι απαγορευμένη” (Center, 2023). Ωστόσο από τον Απρίλιο του 2015 κι έπειτα άλλαξε το όνομα της σε “Ισλαμικό Κράτος της Δυτικής Αφρικής”, ανακοινώνοντας την συμμαχία της με το Ισλαμικό Κράτος στο Ιράκ και το Λεβάντε (ISIL) (Council, 2017). Η αλλαγή του ονόματος και η συμμαχία με το ISIS σηματοδοτεί και την υιοθέτηση ανάλογων πρακτικών, όσο αφορά την σχέση της οργάνωσης με το human trafficking και τους τρόπους που αξιοποιείται προς όφελος της.

Οι μαχητές της Boko Haram έχουν χρησιμοποιήσει την σεξουαλική τρομοκρατία κατά του κράτους της Νιγηρίας και των πολιτών του, ειδικά εναντίων γυναικών και κοριτσιών, στο βορειοανατολικό κομμάτι της χώρας (Brouwer, et al., 2020). Καθότι ταυτίζεται ιδεολογικά με τον ISIS, η Boko Haram τείνει να μιμείται και τις τακτικές του όσον αφορά την ανεύρεση εσόδων χρησιμοποιώντας το human trafficking. Στόχος του είναι η απαγωγή γυναικών και κοριτσιών για σεξουαλική εκμετάλλευση. Οι γυναίκες ωθούνται στην πορνεία και τα έσοδα στρέφονται στην χρηματοδότηση των επιχειρήσεων (FATF, et al., 2016).

Παρομοίως με το ISIS, η Boko Haram προέβη σε οργανωμένη επίθεση σε σχολείο στο Τσιμπόκ της Νιγηρίας, στις 14 Απριλίου του 2014, όπου πάνω από 270 μαθήτριες έπεσαν θύματα απαγωγής (Unicef, 2016). Στόχος ήταν η σεξουαλική εκμετάλλευση και η σεξουαλική δουλεία των κοριτσιών. Γενικά, πράξεις σεξουαλικής βίας, δουλείας και οικιακής σκλαβιάς έχουν υπάρξει στον πυρήνα του modus operandi της Boko Haram (Directorate, 2019). Ακόμη, ίδια μορφή επίθεσης έλαβε μέρος το 2018, όπου απήχθησαν 110 μαθήτριες (Brouwer, et al., 2020). Αυτές οι επιθέσεις καταδεικνύουν τον ρόλο και την σημασία που έχουν οι γυναίκες και η σύγχρονη σκλαβιά για την επιβίωση της Boko Haram. Αποτελούν ένα σημαντικό παράγοντα τόσο για την ευκαιριακή χρηματοδότηση, όσο και για την ενδυνάμωση της συνοχής της οργάνωσης, όπως ακριβώς και με την περίπτωση του ISIS.

Η σύνδεση της Boko Haram με την σύγχρονη σκλαβιά και το human trafficking μπορεί να συνοψιστεί σε τρεις διαφορετικές χρονικές φάσεις. Κατά την **πρώτη φάση**, η εκμετάλλευση ήταν κυρίως συσχετισμένη με το οικονομικό κέρδος μέσω των απαγωγών. Η μαζική απαγωγή των μαθητριών του Τσιμπόκ το 2014, αντιπροσωπεύει την αφετηρία της **δεύτερη φάσης** της εκμετάλλευσης του συνδέσμου της σύγχρονης σκλαβιάς με το human trafficking από την Boko Haram για δύο λόγους: 1) ενισχύθηκε η προπαγάνδα με αποτέλεσμα να απεικονίζονται τα θύματα της συχνότερα 2) και τα θύματα που αποτελούνται κυρίως από γυναίκες και παιδιά, χρησιμοποιήθηκαν για να επιτευχθούν στρατηγικά πλεονεκτήματα. Η **τρίτη φάση** ξεκίνησε με την απώλεια εδαφών της Boko Haram. Σε αυτό το σημείο η σχέση μεταξύ της Boko Haram και των δικτύων human trafficking έχει γίνει πιο εμφανές (Pollichieni & Mumford, 2021).

Από τα παραπάνω προκύπτει πως η Boko Haram ακολουθεί αρκετά το παράδειγμα του ISIS σχετικά με την σεξουαλική εκμετάλλευση και την σκλαβιάς γυναικών και κοριτσιών. Ακολουθεί το ίδιο μοτίβο αιτιολόγησης τέτοιων πράξεων και ωθεί τα μέλη της σε αυτές. Ωστόσο, λείπει η οργάνωση που παρουσιάζεται στον ISIS,

γεγονός που ίσως οφείλεται στο μέγεθος της οργάνωσης και την επιχειρησιακή της ικανότητα. Παρόλα αυτά, η εκμετάλλευση των γυναικών παραμένει κορωνίδα για την αύξηση της οικονομικής και ιδεολογικής δύναμης και των δύο οργανώσεων.

Τέλος, η Boko Haram, αναγνωρίζοντας την αξία που έχουν τα θύματα ως εμπόρευμα, προβαίνει σε εξωτερικές συνεργασίες με δίκτυα του οργανωμένου εγκλήματος που επιδίδονται στο human trafficking σε μεγαλύτερο βαθμό απ' ό τι το ISIS. Τα θύματα των απαγωγών πωλούνται, μέσω αυτών των δικτύων, σε πιθανούς αγοραστές σε γειτονικές χώρες (FATF, et al., 2016). Αυτό πιθανώς οφείλεται στην κατάσταση που επικρατεί στην Νιγηρία γενικότερα σχετικά με την παράνομη διακίνηση ανθρώπων και το λαθρεμπόριο. Δίκτυα human trafficking έχουν δημιουργήσει τα λεγόμενα “baby factories”² με σκοπό την πώληση βρεφών που γεννιούνται από την σεξουαλική κακοποίηση και εκμετάλλευση γυναικών και κοριτσιών. Τα “baby factories” που λειτουργούν ως μέσο για το human trafficking, την κακοποίηση και την σεξουαλική βία είναι πλέον διαδεδομένα στην κοινωνία της Νιγηρίας (Eseadi, et al., 2015). Εκμεταλλευόμενη λοιπόν τα ήδη υπάρχοντα δίκτυα λαθρεμπορίου ανθρώπων, η Boko Haram είναι σε θέση να εξασφαλίσει μία σχετικά σταθερή ροή χρημάτων.

2.3.2. Περίπτωση μελέτης: AI - Shabaab.

Η τρομοκρατική οργάνωση AI – Shabaab αποτελεί ακόμη μία εξτρεμιστική ισλαμική οργάνωση, όπως ακριβώς το ISIS και η Boko Haram. Το όνομα AI – Shabaab μεταφράζεται ως “Η Νεότητα”. Στόχος είναι η ανατροπή της κεντρικής κυβέρνησης και η εγκαθίδρυση ενός Ισλαμικού κράτους στην Σομαλία, σύμφωνα με την δική του έκδοση της Σαρία (Klobucista, et al., 2022). Το 2017 η Σομαλία αριθμήθηκε 6^η ανάμεσα στις χώρες που πλήττονται περισσότερο από την τρομοκρατία και η AI – Shabaab ως μία από τις 4 πιο θανατηφόρες τρομοκρατικές οργανώσεις (Brouwer, et al., 2020).

Όπως και με τις άλλες δύο υποθέσεις μελέτης, η AI – Shabaab μοιράζεται την ίδια ιδεολογική βάση και έχει διασυνδέσεις μαζί τους. Όπως είναι αναμενόμενο, μοιράζεται τις ίδιες τακτικές με τις προαναφερθείσες οργανώσεις για την ανεύρεση πρόσθετες πηγές χρηματοδότησης, όπως είναι οι απαγωγές. Η ειδοποιός διαφορά, ωστόσο, αναφορικά με την υιοθέτηση του human trafficking από την AI – Shabaab εντοπίζεται στον τρόπο που συντελούνται οι απαγωγές. Γυναίκες και κορίτσια εξαπατήθηκαν και έπεσαν θύματα trafficking μέσω ψευδών υποσχέσεων για εργασία στο εξωτερικό (Directorate, 2019).

Παρατηρείται λοιπόν, μία διαφορετική προσέγγιση πάνω σε μία κοινή στρατηγική μεταξύ και των τριών τρομοκρατικών οργανώσεων, μία προσέγγιση που δεν βασίζεται τόσο σε ανοιχτές επιθέσεις και εκφοβισμό των πολιτών, αλλά σε πιο υπόγειες τακτικές.

² Ο όρος baby factory περιγράφει τα μέρη όπου γυναίκες ενθαρρύνονται να κυοφορήσουν και να παραδώσουν τα βρέφη τους μετά την γέννα, με σκοπό την πώληση.

Χρησιμοποιώντας ψευδείς υποσχέσεις και αγγελίες για εργασία, η AI – Shabaab καταφέρνει να προσελκύσει τα ανυποψίαστα θύματα που πρόκειται να απαχθούν και να υποστούν σεξουαλική εκμετάλλευση. Ακόμη, έχοντας ήδη στρατολογήσει – πιθανότατα με την βία- γυναίκες, τα ανυποψίαστα θύματα δεν νιώθουν κάποια απειλή όταν συναντώνται μαζί τους για να συζητήσουν για την υποτιθέμενη εργασία. Παρακάτω παρατίθεται συνέντευξη γυναίκας που εξαπατήθηκε από την AI – Shabaab, μέσω μίας αγγελίας για εργασία, για καλύτερη κατανόηση της πρακτικής αυτής:

I had dreams, dreams to get employment and make some money and eventually get married. Getting a job is not easy here [in Malindi] you have to believe in luck. I tried many job adverts and was not successful as I was young and had no experience. It was during these difficult times [searching for a job], I came across an advert on the wall, which stated women were needed as assistants for an office. The advert specified only the phone number. Desperately, I called the place. A lady answered the phone. After my brief introduction, the lady asked me to come with my school certificate. The next day, I was on my way to meet the lady at ... [a particular place] in Malindi. I had no idea of the place, but I found the place. There was no building as I expected, but an empty half-made house. I stood there for a few minutes, and then I saw a car. A lady in the car stepped down and said she was waiting for me. I felt happy as I finally found the person. She spoke for a while and said she will be glad to employ me. She asked my details but did not talk about the job. Next, she asked me to get into the car, as she wanted to show me the place of work. I was scared initially, but as she was a woman and was friendly, I did not feel much uncomfortable. As we spoke on the way, she said the place was a bit far. After we passed Malindi, I still had no idea on where the place was. On the way she asked whether I would like to have some snack as it was past mid-morning. We stopped in a kiosk [small grocery shop] and a young man came towards the car. The lady ordered for sodas [soft drinks]. I was given a soda. I felt faintish after a while. I had fallen asleep. I woke up in the forest and I felt weak. I was asked to walk with two men. The lady was leaving...I followed the men as I was threatened. They said if I did not follow them, I will be killed. I walked for a very long distance in day and night to eventually end up in an open place with many other women [camp³] (Susan², Interview, 2.5.2017).

3

2.3.3. Συμπέρασμα ενότητας.

Καταλαβαίνει κανείς πως παρόλο που η θέση της γυναίκας μέσα στο Ισλαμικό Κράτος είναι αρκετά υποβαθμισμένη, μέσω των πρακτικών τόσο του ISIS, της Boko Haram και της AI – Shabaab, στην ουσία είναι πολύ σημαντική για την επιβίωση των τρομοκρατικών οργανώσεων. Οι ίδιες οι τρομοκρατικές οργανώσεις που αντιμετωπίζουν ως αντικείμενα τις γυναίκες κι ως αναλώσιμο εμπόρευμα, είναι στην ουσία εξαρτημένες από αυτές. Χωρίς την ύπαρξη των γυναικών για να υποστούν τόσο σεξουαλική εκμετάλλευση με στόχο την οικονομική ενδυνάμωση και τον προσηλυτισμό αγωνιστών (που αναφέρεται στην επόμενη ενότητα), αλλά και εκμετάλλευση αναφορικά με

³ (Badurdeen, 2018)

καταναγκαστικούς ρόλους μέσα στις οργανώσεις, πολύ πιθανό, η ισχύς και η δύναμη αυτών των ίδιων οργανώσεων να μην ήταν η ίδια.

Στην επόμενη ενότητα θα παρουσιαστούν οι ίδιες περιπτώσεις μελέτης, αναφορικά με την αξιοποίηση του human trafficking για την στρατολόγηση μαχητών.

2.4. Το human trafficking ως μέσο στρατολόγησης.

Στην προηγούμενη ενότητα παρουσιάστηκε η σημασία του human trafficking για τις τρομοκρατικές οργανώσεις ως πηγή εσόδων. Πέρα όμως από το οικονομικό κομμάτι, οι τρομοκρατικές οργανώσεις χρησιμοποιούν το human trafficking με σκοπό την στρατολόγηση και την αύξηση της μαχητικής δύναμης τους. Παρακάτω θα παρουσιαστούν πάλι οι περιπτώσεις εργασίας του ISIS, της Boko Haram και της Al-Shabaab σε συνάρτηση με τους τρόπους που εξασφαλίζουν νέους μαχητές αλλά διατηρούν και τους παλαιότερους. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο πάλι η σημασία των γυναικών και των κοριτσιών είναι κομβικής σημασίας για την πραγμάτωση των στρατηγικών σκοπών. Ακόμη, μέσω της σεξουαλικής εκμετάλλευσης και αντιμετώπισης τους ως σκλάβες του σεξ και των καταναγκαστικών γάμων και εγκυμοσύνων δημιουργείται η νέα γενιά μαχητών.

2.4.1 Τακτικές στρατολόγησης του ISIS.

Πάγια τακτική του ISIS είναι η εκμετάλλευση των γυναικών – κοριτσιών με απώτερο σκοπό τον προσηλυτισμό νέων μαχητών. Μέσω της προπαγάνδας που κανονικοποιεί την σεξουαλική βία και την εκμετάλλευση, τα θύματα μετατρέπονται σε τρόπαια και “λάφυρα” και αποτελούν κίνητρο, προκειμένου να αυξηθούν τα μέλη της οργάνωσης και να αυξηθεί και η ισχύς της. Η σεξουαλική βία δηλαδή δεν αποτελεί μόνο πρακτική αλλά και όπλο στα χέρια του ISIS. Ακόμη, ο ISIS μέσω της προπαγάνδας παρουσιάζει τις γυναίκες και τις κοπέλες ως κτήση των δυνητικών μαχητών, προκειμένου να αποτελέσουν δέλεαρ για νέους μαχητές (Directorate, 2019).

Πέρα από την εκμετάλλευση των θυμάτων στα πλαίσια του human trafficking, όπου μετατρέπονται σε λάφυρα πολέμου για να αποτελέσουν κίνητρο, παράλληλα με τις υποσχέσεις για γάμο, προκειμένου να συγκεντρωθούν νέοι μαχητές, υπάρχουν επίσης αναφορές για εξαναγκαστικές κυήσεις. Με αυτό τον τρόπο ο ISIS προσπαθεί να εξασφαλίσει μία νέα γενιά μαχητών, δημιουργώντας έτσι μία νέα ροή μελών, η οποία μάλιστα θα είναι ήδη διδαγμένη τα δόγματα και τα πιστεύω της οργάνωσης. Δημιουργείται και προετοιμάζεται, έτσι, ένας νέος στρατός που ίσως να είναι ακόμη πιο πρόθυμος και πειθήνιος συγκριτικά με τα μέλη που δεν γεννήθηκαν μέσα στο καθεστώς του ISIS.

Τέλος, ο λόγος που οι υποσχέσεις για “νύφες” αποτελούν κίνητρο για νέους μαχητές, εξηγείται αν λάβουμε υπόψη την λειτουργία της μουσουλμανικής κοινωνίας. Δηλαδή, οι νεοσύλλεκτοι συνήθως προέρχονται από μία βαθιά συντηρητική μουσουλμανική κοινωνία, όπου το περιστασιακό σεξ αποτελεί ταμπού και τα ραντεβού απαγορεύονται. Εκμεταλλευόμενο το ISIS αυτές τις περιστάσεις μέσα στην μουσουλμανική κοινωνική δομή, καταφέρνει να προσελκύσει νέους μαχητές δελεάζοντας τους με γυναίκες, κάτι που αποτελεί απαγορευμένο για αυτούς.

2.4.2 Τακτικές στρατολόγησης της Boko Haram

Όπως έχει αναφερθεί ήδη, η Boko Haram λειτουργεί κατά μεγάλο μέρος επηρεασμένη από τον ISIS. Δεν θα μπορούσαν λοιπόν να λείπουν παρόμοιες πρακτικές όσο αφορά την στρατολόγηση μαχητών. Ωστόσο, οι εξαναγκαστικοί γάμοι είναι πιο συνηθισμένοι στην Boko Haram παρά στο ISIS (Malik, 2017). Οι γάμοι αυτοί αποτελούν έναν τρόπο για την διάδοση της ιδεολογίας, άρα και για την αύξηση των μελών της και της ισχύς της. Ακόμη, ο Kashim Shettima, κυβερνήτης του Βόρνο, υποστηρίζει πως οι μαχητές προσευχόντουσαν και εκλιπαρούσαν τον θεό τους πριν βιάσουν τα θύματα τους, ώστε τυχόν παιδιά που θα συλληφθούν στα πλαίσια της εξαναγκαστικής κύησης θα κληρονομήσουν την πίστη τους (Malik, 2017).

Ουσιαστικά, η Boko Haram στηρίζεται στην εκμετάλλευση των γυναικών και των σωμάτων τους, αντιμετωπίζοντας τες ως μηχανές αναπαραγωγής της επόμενης γενιάς μαχητών, δημιουργώντας παράλληλα και έναν βαθύτερο δεσμό εξάρτησης με τον κακοποιητή τους. Η εφαρμογή της συγκεκριμένης πρακτικής από την Boko Haram αποτελεί, όπως και στην περίπτωση του ISIS, σχέδιο επιβίωσης και διαίωνισης της. Απόδειξη αυτού αποτελεί ο μεγάλος αριθμός σε εγκυμοσύνες μεταξύ των διασωσμένων θυμάτων της Boko Haram (Attah, 2016).

2.4.3 Τακτικές στρατολόγησης της AI – Shabaab.

Παρόλο που και η AI – Shabaab χρησιμοποιεί τις ίδιες τακτικές για τους ίδιους σκοπούς με το ISIS και την Boko Haram, εκμεταλλεύεται τους εξαναγκαστικούς γάμους και της καταναγκαστικές εγκυμοσύνες με έναν πιο στρατηγικό χαρακτήρα. Επιλέγουν δηλαδή θύματα που εξυπηρετούν στρατιωτικούς σκοπούς της οργάνωσης και διευκολύνουν το επιχειρησιακό πλαίσιο και τις μελλοντικές κινήσεις. Ένα τέτοιο παράδειγμα αποτελούν οι Κενυάτισσες που ζουν σε μέρη κοντά στα σύνορα, επειδή διευκολύνουν την διείσδυση στην Κένυα (Brouwer, et al., 2020).

Επίσης, με τον ίδιο τρόπο που αναφέρεται στην ενότητα 2.3.3, η AI – Shabaab στρατολογεί άτομα, κυρίως γυναίκες, μέσω ψεύτικων υποσχέσεων για εργασία ή εκπαίδευση. Εκμεταλλευόμενη δηλαδή τις κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες, συγκεντρώνει ευάλωτες γυναίκες, προκειμένου να χρησιμοποιηθούν ως κίνητρο για την ανεύρεση νέων μαχητών. Και πάλι, οι γυναίκες αποτελούν θύματα εκμετάλλευσης και

μετατρέπονται σε όργανα προς χρήση για την εκπλήρωση των στρατηγικών σκοπών της οργάνωσης, εν προκειμένω να λειτουργήσουν ως κίνητρο και δέλεαρ για την στρατολόγηση ανδρών. Η εκμετάλλευση δηλαδή έγκειται λόγω του γυναικείου φύλου και αποσκοπεί στην σεξουαλικοποίηση τους, μετατρέποντας τες σε δόλωμα, ώστε να προσελκύσουν τους μελλοντικούς μαχητές. Με το να προσφέρουν στους υποψήφιους και ενεργούς μαχητές την ευκαιρία να χρησιμοποιούν γυναίκες ως οικιακούς υπηρέτες ή ως σκλάβους, το human trafficking εξυπηρετεί ως στρατηγική για την στρατολόγηση και διατήρηση των μαχητών και ως μηχανισμός επιβράβευσης των επιτυχημένων πολεμιστών (Avdan & Omelicheva, 2021). Αξιοσημείωτο είναι το πως χρησιμοποιούνται ακόμη και άλλες γυναίκες για να προσεγγίσουν τα ανυποψίαστα θύματα, όπως περιγράφει η Susan στην συνέντευξη της, αναφορικά με το πως την απήγαγαν. Δημιουργείται μία ψεύτικη αίσθηση ασφάλειας, όσο το θύμα απομακρύνεται από τον χώρο του και οδηγείται σε παγίδα.

2.4.4. Συμπεράσματα ενότητας.

Και σε αυτή την ενότητα διαφαίνεται η σημασία των γυναικών και των κοριτσιών για την επιβίωση και την διαίωνιση των τρομοκρατικών οργάνωσεων. Δεχόμενες βία και εκμετάλλευση, μετατρέπονται σε μέσα διευκόλυνσης προκειμένου να διατηρήσουν τους παλαιούς μαχητές και να συγκεντρώσουν νέους. Τα σώματα και η αυτοδιάθεση τους εξαφανίζονται και αντιμετωπίζονται ως μέσα δημιουργίας των νέων μαχητών. Παράλληλα, η σεξουαλική εκμετάλλευση και κακοποίηση διευκολύνουν την συνοχή μεταξύ των μαχητών εντός των οργάνωσεων. Τέλος, οι γυναίκες είναι σε θέση να στρατολογήσουν ακόμη περισσότερες γυναίκες, οι οποίες με την σειρά τους θα πέσουν θύματα εκμετάλλευσης με τους ίδιους ρόλους και σκοπούς. Αυτό προκύπτει από το αίσθημα ασφάλειας που απορρέει όταν γυναίκες και κορίτσια έρχονται σε επαφή με άλλες γυναίκες. Αντιθέτως, αν προσπαθούσαν να τις προσεγγίσουν άντρες των οργάνωσεων, αυτό το αίσθημα της ασφάλειας και της εμπιστοσύνης θα είχε αντικατασταθεί με καχυποψία και ανασφάλεια.

2.5. Child Soldiering.

Όπως αναφέρθηκε στο πρώτο κεφάλαιο, μορφή του human trafficking αποτελεί και η εκμετάλλευση και η χρήση των παιδιών σε συγκρούσεις και στρατιωτικές επιχειρήσεις. Το child soldiering επηρεάζει και τα δύο φύλα εξίσου, ανήλικα αγόρια και κορίτσια, μέχρι και παιδιά της προεφηβικής ηλικίας. Παιδιά που βρίσκονται σε μέρη όπου μαστίζονται από συχνές συγκρούσεις, οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες, αποτελούν εν δυνάμει θύματα καθώς ανήκουν σε ευάλωτη ομάδα. Στην περίπτωση της χρήσης των παιδιών στο πεδίο μαχών, είτε ως μαχητές είτε σε υποστηρικτικούς ρόλους, θεωρείται δεδομένη η εκμετάλλευση που δέχονται και ο καταναγκασμός σχετικά με την συμμετοχή τους. Υπό αυτό το πρίσμα, αποτελούν θύματα human trafficking,

ικανοποιείται ο ορισμός που αναφέρεται στο Palermo Protocol και δεν εξετάζεται καθόλου το αν ήταν οικειοθελής ή όχι η συμμετοχή τους, καθώς η γραμμή μεταξύ της οικειοθελούς συμμετοχής και της εξαναγκαστικής δεν είναι μόνο νομικά αδιάφορη αλλά και πρακτικά επιπόλαιη (UNODC, 2017). Παρότι το εν λόγω φαινόμενο επηρεάζει και τα δύο φύλα, στην παρούσα ενότητα θα εξεταστεί το child soldiering με αντικείμενο μελέτης τα νεαρά αγόρια και η συμμετοχή των κοριτσιών και γενικότερα του γυναικείου φύλου, θα αναλυθεί στην επόμενη ενότητα, σε συνάρτηση με τις επιθέσεις αυτοκτονίας.

Οι κοινωνικές συνθήκες που περιβάλλουν τα παιδιά παίζουν σημαντικό ρόλο σχετικά με την υιοθέτηση του child soldiering, αφού καθίστανται πιο ευάλωτα και επιρρεπή στην στρατολόγηση των τρομοκρατικών αλλά και ενόπλων δυνάμεων. Η στρατολόγηση σε μία οργάνωση μπορεί να αποτελεί μονόδρομο για ένα παιδί που μεγαλώνει σε άθλιες οικονομικές συνθήκες και προσπαθεί να ξεφύγει από την φτώχεια. Η συμμετοχή δηλαδή σε κάποια οργάνωση μπορεί να ταυτίζεται με την επιβίωση και την ασφάλεια, λόγω της γενικευμένης κοινωνικής ανασφάλειας και των δυσκολιών που συντρέχουν. Από αυτή την οπτική μάλιστα, ακόμα και οι ίδιες οι οικογένειες ή οι κοινότητες μπορεί να παραδώσουν τα παιδιά τους έχοντας ένα αίσθημα υποχρέωσης απέναντι στις οργανώσεις, γιατί τις αντιλαμβάνονται ως την εξουσία υπεύθυνη για την ασφάλεια της κοινότητας (UNODC, 2018).

2.5.1. Λόγοι που τρομοκρατικές οργανώσεις στρατολογούν παιδιά.

Οι λόγοι που οι τρομοκρατικές οργανώσεις χρησιμοποιούν παιδιά στα πλαίσια συγκρούσεων και επιθέσεων, ποικίλλουν. Τα παιδιά αποτελούν σημαντική προσθήκη για την κάθε οργάνωση, καθώς είναι σε θέση να εναλλάσσουν ρόλους, από μαχητικούς σε μη μαχητικούς και το αντίστροφο. Τα παιδιά είναι αρκετά πιο οικονομικά στο να διατηρηθούν συγκριτικά με τους ενήλικες, καθώς καταναλώνουν λιγότερο φαγητό και δεν χρειάζονται και τόσο να πληρωθούν, ενώ η ανωριμότητα των νεότερων στρατολογημένων είναι ευεργετική για τους στρατολόγους (Benotman & Malik, 2016).

Ένας ακόμη κύριος λόγος στρατολόγησης, είναι πως τα παιδιά είναι πολύ περισσότερο πειθήνια απ' ότι οι ενήλικες. Αυτό μεταφράζεται σε τυφλή υπακοή, τις περισσότερες φορές, αναφορικά με εντολές που ενήλικες δεν δέχονται να ακολουθήσουν. Αυτή η υπακοή προκύπτει από τις συνθήκες που έχουν μεγαλώσει. Συγκριτικά με ανθρώπους που στρατολογήθηκαν σε μεγαλύτερη ηλικία, είτε οικειοθελώς είτε με την βία, τα παιδιά που έχουν μεγαλώσει μέσα στο πλαίσιο των τρομοκρατικών οργανώσεων και έχουν εκτεθεί στη βία από πολύ μικρή ηλικία, έχουν δεχθεί ως μοναδική πραγματικότητα τα δόγματα και τα πιστεύω της εκάστοτε οργάνωσης. Κάθε τους πράξη αποσκοπεί στο συμφέρον και την ευημερία της οργάνωσης και υιοθετούν τους βίαιους τρόπους των μεγαλύτερων, που ασκούν επιρροή πάνω τους, αναισθητοποιώντας τα, καθιστώντας τα όντα χωρίς ηθικούς φραγμούς. Αποτελούν κατά αυτό τον τρόπο, τους τέλειους στρατιώτες που νιώθουν τιμή να αφιερώσουν μέχρι και

την ζωή τους για την επίτευξη των στόχων της οργάνωσης τους, καθώς η ύπαρξη τους ταυτίζεται με την ύπαρξη της οργάνωσης.

Επιπλέον, η χρήση παιδιών ενδυναμώνει την εικόνα της κάθε οργάνωσης. Μέσω της προπαγάνδας, εικόνες και βίντεο που απεικονίζουν παιδιά να τελούν πράξεις βίας, συγκεντρώνουν ευκολότερα την προσοχή και δημιουργούν μάλιστα και τρόπο απέναντι στην οργάνωση και τις πρακτικές της. Μέσω της εικόνας και των βίντεο δημιουργείται η εικόνα πως τα μέλη της είναι αδίστακτα και δεν δείχνουν φόβο, ακόμα και από τόσο μικρή ηλικία. Πρόκειται για στρατηγική κίνηση με σκοπό να σοκάρει τον θεατή και να τον κάνει να νιώσει φόβο και πως ο “εχθρός” του είναι αμείλικτος.

Επίσης, παιδιά που έχουν χάσει τους γονείς τους και δεν υπάρχει κάποιος άλλος κηδεμόνας να τα προστατεύσει, αποτελούν πιθανά θύματα για στρατολόγηση. Οι τρομοκρατικές οργανώσεις έχοντας αναγνωρίσει την ανάγκη για υπάκουους στρατιώτες, θηρεύουν ορφανά παιδιά, προκειμένου να τα γαλουχήσουν μέσα στους κόλπους της οργάνωσης. Ακόμη, παιδιά που έχουν χάσει τους γονείς τους, στα πλαίσια συγκρούσεων, μπορεί να στρατολογηθούν προκειμένου να εκδικηθούν για τον θάνατο των γονιών τους. Εκμεταλλευόμενες οι οργανώσεις το κίνητρο αυτών των παιδιών με βάση την εκδίκηση, τα στρατολογούν και τα εκπαιδεύουν, προπαγανδίζοντας τα πιστεύω και την ιδεολογία της οργάνωσης.

Ακόμη, πολύ σημαντικός λόγος σχετικά με την στρατολόγηση των παιδιών, είναι η αποτελεσματικότητα των παιδιών αναφορικά με στρατιωτικές επιχειρήσεις. Η επιτυχία αυτή στο γεγονός ότι τα παιδιά γενικά δεν εγείρουν υποψίες, γεγονός το οποίο μπορεί να είναι ένα κρίσιμο πλεονέκτημα, για παράδειγμα όταν χρειάζεται να πλησιάσουν στόχους (UNODC, 2017). Καθότι δεν εγείρουν υποψίες, τα παιδιά που λειτουργούν ως κατάσκοποι μπορούν να διεκπεραιώσουν τις αποστολές τους με επιτυχία ή στην περίπτωση επίθεσης αυτοκτονίας, να πλήξουν τον εχθρό.

Τέλος, παιδιά επιλέγονται για να χρησιμοποιηθούν σε ένοπλη μάχη με διάφορους τρόπους, σε συνάρτηση με την ηλικία και το φύλο τους. Ως γενικό μοτίβο, τα μεγαλύτερα σε ηλικία παιδιά στρατολογούνται σε ένοπλες μονάδες, ενώ τα νεότερα για άλλους σκοπούς (UNODC, 2018). Ακόμη, παιδιά χρησιμοποιούνται σε ρόλους αγγελιαφόρων, κατασκόπων, αχθοφόρων, λαθρέμπορων (UNODC, 2017).

Στην συνέχεια θα παρουσιαστούν οι περιπτώσεις μελέτης του ISIS, της Boko Haram, της Al – Shabaab και των Taliban, ως προς την εκμετάλλευση και χρήση των παιδιών σε συγκρούσεις.

2.5.2. Περίπτωση μελέτης : ISIS.

Η επίθεση του ISIS στις 3^{ης} Αυγούστου του 2014 κατά της εθνότητας των Γιαζίντι, δεν περιορίστηκε μόνο στην αιχμαλωσία, την σεξουαλική βία και την μετέπειτα εκμετάλλευση των γυναικών ως σκλάβες. Στο στόχαστρο επίσης τέθηκαν παιδιά, ανήλικα

αγόρια και άντρες. Αφού αιχμαλωτίστηκαν και τα παιδιά και απομακρύνθηκαν από τις μητέρες τους, μεταφέρθηκαν σε διαφορετικά κέντρα κράτησης. Ο στόχος του ISIS ήταν να επεκτείνει τις δυνάμεις του και να προσθέσει στους αριθμούς του νέους στρατιώτες, εκμεταλλευόμενος των αριθμών των νεοαποκτηθέντων παιδιών.

Όπως και στην περίπτωση των σκλαβοπάζαρων, έτσι και για την ένταξη των παιδιών των Γιαζίντι, δημιουργήθηκαν κέντρα – σχολεία για την θεσμοθέτηση και νομιμοποίηση του προσηλυτισμού των παιδιών και της απορρόφησης τους στην οργάνωση. Στόχος τέθηκε η εκπαίδευση τους και η κατήχηση, προκειμένου να απωλέσουν την ταυτότητα τους και να δρουν στο πλευρό του ISIS. Το καθημερινό πρόγραμμα των αγοριών περιλάμβανε συνεδρίες από απαγγελίες του Κορανιού καθώς και στρατιωτικές ασκήσεις, συμπεριλαμβανομένου εκπαίδευσης στην χρήση πυροβόλων AK47, χειροβομβίδων και αντιαρματικών ρουκετοβόλων (UNHRC, 2016).

Ωστόσο, η πρακτική της αρπαγής των παιδιών του “εχθρού”, με σκοπό την υποχρεωτική στρατιωτική υπηρεσία, δεν αποτελεί κάποιο νέο φαινόμενο. Η μέθοδος του ISIS θυμίζει τις πρακτικές της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας με το στρατιωτικό σώμα των Γενίτσαρων. Όπως και ο ISIS, έτσι και οι Οθωμανοί αναπλήρωναν τις απώλειες τους με παιδιά που είχαν συγκεντρωθεί από περιοχές στην κατοχή τους. Συγκεκριμένα, χριστιανοί νέοι είχαν απαχθεί από τις επαρχίες, προσηλυτίστηκαν στις αρχές του Ισλάμ και στρατολογήθηκαν στην υπηρεσία των Οθωμανών (Britannica, 2022). Με την ίδια λογική, εκπαιδευτές του ISIS οργανώνουν συνεδρίες για τα αγόρια σχετικά με το “Τζιχάντ” και την ανάγκη της συμμετοχής στον πόλεμο του ISIS εναντίων των “άπιστων” (UNHRC, 2016).

Στα κέντρα εκπαίδευσης και στα στρατόπεδα, δεν γίνεται αναφορά στην θρησκεία των Γιαζίντι. Το παρελθόν τους θεωρείτο σβησμένο και κάθε επαφή με την οικογένεια και την κοινότητα έχει αποκοπεί. Αντ’ αυτού, μία νέα ταυτότητα έχει δοθεί μέσω εξαναγκασμού (UNHRC, 2016). Στόχος είναι η δημιουργία εξ ολοκλήρου νέας ταυτότητας και κάθε προηγούμενη ιδεολογική ταύτιση να χαθεί. Με αυτό τον τρόπο θα δημιουργηθεί η νέα στρατιά του ISIS, μεγαλωμένη στις διδαχές του, πρόθυμη να θυσιαστεί για τα ιδεώδη.

Οι αρχηγοί του ISIS δίνουν μεγάλη προσοχή στα παιδιά στην περιοχή τους, επειδή το μέλλον κάθε έθνους βρίσκεται στην επόμενη γενιά (Benotman & Malik, 2016). Γι’ αυτό το λόγο δίνουν κιόλας μεγάλη έμφαση στην κατήχηση από μικρή ηλικία, ώστε να μην γνωρίζουν άλλη πραγματικότητα. Το πιο αξιοσημείωτο σχετικά με τον ρόλο των παιδιών μέσα στο ISIS φαίνεται στο επίπεδο οργάνωσης που υπάρχει γύρω από την συστηματική προπαγάνδα και εκπαίδευση των παιδιών. Τα παιδιά εξαναγκάζονται να πηγαίνουν σε ειδικά διαμορφωμένο σχολείο κατά τα πρότυπα του ISIS, με εκπαίδευση που βασίζεται στον εξτρεμισμό, με αποτέλεσμα να δημιουργήσουν την επόμενη γενιά τρομοκρατών. Τα σχολεία και το εκπαιδευτικό σύστημα είναι καίριας σημασίας για την στρατολόγηση του Ισλαμικού Κράτους και τον δογματισμό των παιδιών, αφού είναι τα τέλεια όργανα για διαμόρφωση της καρδιάς και του μυαλού της επόμενης γενιάς (Benotman & Malik, 2016).

Όλη η προσέγγιση του ISIS γίνεται με στόχο την δημιουργία κράτους, βασισμένη τόσο στην γέννηση νέων μαχητών από τους καταναγκαστικούς γάμους και τις εξαναγκαστικές εγκυμοσύνες, όσο και στην αυστηρή και απάνθρωπη εκπαίδευση που λαμβάνουν κατά την παιδική ηλικία. Σημαντικό ρόλο στην όλη προσπάθεια παίζει το σχολείο όπως έχει διαμορφωθεί στα πλαίσια της οργάνωσης, όπου το εκπαιδευτικό υλικό είναι φτιαγμένο, ώστε να προωθούνται οι ιδεολογίες της και οι δάσκαλοι είναι εξαναγκασμένοι να το εφαρμόζουν, αλλιώς εκτελούνται. Το ISIS προσπαθεί να εξασφαλίσει την διατήρηση και διαιώνιση του χαλιφάτου μέσω της νέας γενιάς, που με την σειρά της θα συνεχίσει το ίδιο έργο που ξεκίνησαν οι προηγούμενες γενιές.

Σημαντικό κομμάτι επίσης αποτελεί και το γεγονός πως, το ISIS μέσα στην εκπαίδευση εκθέτει τα παιδιά σε συνθήκες βίας, προκειμένου να απευαισθητοποιηθούν και να μπορούν να φέρουν εις πέρας επιθέσεις. Τέτοιο παράδειγμα αποτελεί ένα βίντεο που διέδωσε ο ISIS όπου ένα παιδί 4 ετών πυροβολεί έναν αιχμάλωτο στο κεφάλι (Bloom, 2017). Ο σκοπός του ISIS είναι να δημιουργήσει τους αμείλικτους μαχητές που προπαγανδίζει μέσα από τα βίντεο του, οι οποίοι δεν θα διστάσουν στο να αφαιρέσουν ζωές είτε ενηλίκων είτε άλλων παιδιών, από τη στιγμή που και αυτά τα παιδιά δεν έχουν μεγαλώσει σε τέτοιο περιβάλλον και δεν θα κάνουν διάκριση μεταξύ των θυμάτων. Αναφορές των Ηνωμένων Εθνών δείχνουν πως 284 επιβεβαιωμένες περιπτώσεις στρατολόγησης και χρήσης παιδιών αποδίδονται στο ISIL μέσα στο 2017 (Jorgensen, 2019).

Τέλος, ο ISIS μέσα από την προπαγάνδα και την κατήχηση, καθώς και από την σκληρή εκπαίδευση αλλά και την βία στα οποία εκθέτει τα παιδιά – στρατιώτες, καλλιεργεί το αίσθημα της κοινής ταυτότητας και της αίσθησης του ανήκειν. Μέσα από τα διδάγματα της οργάνωσης, δημιουργεί το αίσθημα της τιμής που κρύβεται στον θάνατο για την οργάνωση, προκειμένου να φέρουν εις πέρας αποστολές αυτοκτονίας. Τα παιδιά εκπαιδεύονται στο πώς να κάνουν επιθέσεις αυτοκτονίας και κάποιες φορές, τα προτρέπουν να φορούν γιλέκα αυτοκτονίας παράλληλα με άλλα καθήκοντα, όπως όταν έχουν αναλάβει καθήκον φρούρησης, σε περίπτωση που δεχτούν επίθεση (Benotman & Malik, 2016).

Συμπερασματικά, ο ISIS δεν στοχεύει στην στρατολόγηση παιδιών απλά για την αναπλήρωση των χαμένων δυνάμεων. Συντελείται μία πολύ πιο οργανωμένη και συστηματική προσπάθεια προσηλυτισμού και εκπαίδευσης των παιδιών που θα αποτελέσουν φορείς της ιδεολογίας, εξασφαλίζοντας έτσι το μέλλον της οργάνωσης και της διαιώνισης της. Δημιουργεί υπάκουους στρατιώτες που δεν έχουν δεύτερες σκέψεις σχετικά με τις πράξεις τους.

2.5.3. Περίπτωση μελέτης : Boko Haram.

Αναφορικά με την Boko Haram και την χρήση παιδιών, παρατηρείται η ίδια προσπάθεια όπως και του ISIS, ωστόσο όχι τόσο οργανωμένα, όπως συμβαίνει και με την

Al – Shabaab. Το παράδειγμα του ISIS άνοιξε τον δρόμο στο να κανονικοποιηθεί η χρήση των παιδιών ανάμεσα στις θυγατρικές οργανώσεις. (Bloom, 2017).

Ωστόσο, οι αναφορές για την στρατολόγηση και την χρήση των παιδιών στην Boko Haram δεν είναι τόσες πολλές όπως στην περίπτωση του ISIS. Αυτό οφείλεται σε πρακτικές δυσκολίες δημοσιογράφων όσο και ερευνητών στην προσέγγιση ατόμων της οργάνωσης όσο και εισχώρησης τους σε χώρους της οργάνωσης. Κανένας ερευνητής δεν έχει καταφέρει να ταξιδέψει σε περιοχές που ελέγχονται από την Boko Haram για να πάρει συνέντευξη από αρχηγούς, μέλη ή πολίτες, οι μοναδικές συνεντεύξεις που έχουν συντελεστεί ήταν σε ασφαλισμένες περιοχές, όπως σε κατασκηνώσεις εκτοπισμένων ανθρώπων ή σε φυλακές (Pieri, et al., 2023). Συνεπώς, υλικό προς μελέτη αποτελούν διάφορα συμβάντα με επιθέσεις, όπου παιδιά είναι οι δράστες, συνεντεύξεις από τα λιγοστά άτομα που έχουν καταφέρει να αποδράσουν και στην διαδικτυακή παρουσία της Boko Haram.

Αναφορικά με την διαδικτυακή παρουσία, έχοντας εκσυγχρονιστεί οι αρχηγοί της Boko Haram, όπως και του ISIS, έχουν δημιουργηθεί λογαριασμοί στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για την ενίσχυση της προπαγάνδας και σε άλλες χώρες, καθώς και η ενδυνάμωση της εικόνας και της παρουσίας της οργάνωσης μέσω φωτογραφιών και βίντεο που περιλαμβάνουν παιδιά. Μέσω του διαδικτύου και της προβολής της δύναμης της οργάνωσης, γίνεται προσπάθεια στρατολόγησης ανθρώπων από τρίτες χώρες, ενώ παράλληλα προβάλλεται εν μέρει η ζωή των παιδιών, σχετικά με το στρατιωτικό κομμάτι.

Όπως και στην περίπτωση του ISIS, τα παιδιά μέσα στην Boko Haram αντιμετωπίζονται όπως οι ενήλικες έχοντας τους ίδιους ρόλους και ευθύνες και δεν αξιοποιούνται απλά για να σοκάρουν τους θεατές των βίντεο και των φωτογραφιών. Η στρατολόγηση τους προκύπτει ως φυσική επιλογή στις κατεχόμενες περιοχές. Από την στιγμή που προκύπτουν συγκρούσεις και μαζικές μετατοπίσεις πληθυσμών, πολλά παιδιά θα ενταχθούν στην οργάνωση που την αντιλαμβάνονται ως εγγυήτρια της ασφάλειας. Παρατηρείται δηλαδή το εξής σχήμα: Η Boko Haram μέσω των συγκρούσεων με τις κυβερνητικές δυνάμεις, δημιουργεί κοινωνικές κρίσεις και αναγκάζει πληθυσμούς σε μετακίνηση, καθώς δημιουργεί κι ένα γενικό πλαίσιο ανασφάλειας. Προκειμένου να ξεφύγουν τα παιδιά από αυτή την κατάσταση και να καταφέρουν να επιβιώσουν αναγκάζονται εκ των πραγμάτων να ενταχθούν στην οργάνωση, με αποτέλεσμα να αναπληρώνεται ή/και να αυξάνεται ο αριθμός των μελών της. Έπειτα, με ανασυνταγμένες δυνάμεις, επεκτείνεται και σε άλλες περιοχές όπου επαναλαμβάνεται το ίδιο μοτίβο. Αντιγράφοντας το ISIS, το μέλλον και η διαιώνιση της οργάνωσης βασίζεται στα παιδιά που στρατολογούνται.

Η ένταξη δηλαδή στην Boko Haram παρουσιάζεται ως λογική και συνηθισμένη πρακτική στις περιοχές που έχει καταλάβει. Αυτό οφείλεται στην αναδιάρθρωση της κοινωνίας, όπου παιδιά κοινωνικοποιούνται στις αξίες, την κουλτούρα και τις δραστηριότητες της οργάνωσης που θεωρούνται ως “νόρμα” (Pieri, et al., 2023). Δεν αποτελεί σπάνιο φαινόμενο οικογένειες να προσφέρουν τα παιδιά τους για

στρατολόγηση, όπως έχει αναφερθεί σε παραπάνω ενότητα. Συμπεραίνουμε λοιπόν πως ο τρόπος που τελείται η στρατολόγηση έχει εξελιχθεί, καθώς έχει απομακρυνθεί από τις απαγωγές και πλέον αποτελεί ένα πιο οργανωμένο σχέδιο που περιλαμβάνει και τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας.

Με βάση εκτιμήσεις, η Boko Haram έχει στρατολογήσει και χρησιμοποιήσει τουλάχιστον 8.000 παιδιά από το 2009 (Secretary-General, 2017). Η χρήση των παιδιών ποικίλει καθώς έχουν χρησιμοποιηθεί σε άμεσες εχθρότητες, για την τοποθέτηση αυτοσχέδιων εκρηκτικών μηχανισμών και για τον εμπρησμό σχολείων και σπιτιών, καθώς και σε ρόλους υποστήριξης όπως μάγειρες, και αγγελιαφόρους (Jorgensen, 2019). Σημαντικό σημείο που θα αναλυθεί σε επόμενη ενότητα είναι η χρήση των παιδιών, κυρίως γυναικών, σε αποστολές αυτοκτονίας με εκρηκτικά (suicide bombers), σημείο που διαφέρει από τον ISIS. Η Boko Haram φαίνεται να αντιλαμβάνεται διαφορετικά το γυναικείο φύλο εξ ου και η συμπερίληψη του σε επιθέσεις, εν αντιθέσει με τον ISIS που περιορίζει τις γυναίκες σε ρόλους υποστήριξης των μαχητών, όπως στο να παραμένουν στο σπίτι και να συντηρούν τους άντρες – μαχητές. Ίσως αυτό οφείλεται στο ότι ο ISIS αντιμετωπίζει περισσότερο ως “προϊόν”.

Επιπλέον, ο πιο ενεργητικός ρόλος των γυναικών στην εκπαίδευση για στρατιωτικές επιχειρήσεις διαφαίνεται και από την συνέντευξη που παραχώρησε στην Διεθνή Αμνηστία η Aisha, ετών 19. Μέσα στην συνέντευξη περιγράφει την απαγωγή της από τον γάμο μίας φίλης της, μαζί με την αδερφή της, την νύφη και την αδερφή της νύφης, τον Σεπτέμβριο του 2014. Αφού τις οδήγησαν σε ένα στρατόπεδο, έμαθαν στην Aisha και σε άλλες γυναίκες πως να πολεμούν. Κατά τα δικά της λόγια: “Συνήθιζαν να εκπαιδεύουν κοπέλες να χρησιμοποιούν πυροβόλα όπλα. Ήμουν μία από αυτά τα κορίτσια. Εκπαιδεύτηκα επίσης στο πως να χρησιμοποιώ βόμβες και στο πως να επιτεθώ σε ένα χωριό. Η εκπαίδευση συνεχίστηκε για 3 εβδομάδες αφότου φτάσαμε στο στρατόπεδο. Τότε άρχισαν να στέλνουν κάποιες από εμάς σε επιχειρήσεις. Εγώ στάλθηκα σε μία στο χωριό μου.” (International, 2015).

Για την περίπτωση της Boko Haram, καταλαβαίνει κανείς πως οι πρακτικές της πλησιάζουν σε ένα πιο γενικό πλαίσιο τις πρακτικές του ISIS, στερούνται όμως την λεπτομέρεια και την μεθοδικότητά του. Ωστόσο, η Boko Haram δεν αποκλείει τις γυναίκες από την συμμετοχή τους στις συγκρούσεις όπως κάνει ο ISIS, αντιθέτως τις προορίζει για συγκεκριμένου τύπου επιθέσεις. Τέλος, η Boko Haram έχει καταφέρει να δημιουργήσει μία online παρουσία, προπαγανδίζοντας την ιδεολογία της, παρουσιάζοντας και την θέση των παιδιών στην οργάνωση. Με φωτογραφίες και βίντεο από επιθέσεις και στρατιωτικές επιχειρήσεις, εκθέτει την δύναμη της που βασίζεται στην χρήση παιδιών.

2.5.4. Περίπτωση μελέτης : AI – Shabaab.

Όπως και στις προηγούμενες ενότητες, έτσι και σε αυτή, η AI – Shabaab αποτελεί άλλη μία υπόθεση μελέτης αναφορικά με την εκμετάλλευση και τη χρήση παιδιών σε πολεμικές επιχειρήσεις και συγκρούσεις.

Σύμφωνα με μερικές αναφορές, πάνω από τα μισά μέλη της AI – Shabaab είναι παιδιά (UNODC, 2017). Οι λόγοι που και αυτή η οργάνωση καταφέρνει να στρατολογήσει παιδιά, οφείλεται στο γενικευμένο περιβάλλον συγκρούσεων και αβεβαιότητας. Όπως έχει ήδη αναφερθεί και αποτελεί κοινό τόπο για κάθε περίπτωση που γίνεται χρήση παιδιών σε ένοπλη δράση, οι συγκρούσεις και οι μετακινήσεις ανθρώπων αφήνουν ευάλωτο μεγάλο αριθμό παιδιών. Ελλείπει εναλλακτικών πηγών εισοδήματος και των χαμηλών πιθανοτήτων επιβίωσης πέρα από τις ένοπλες συγκρούσεις, παιδιά κατατάσσονται στις ένοπλες οργανώσεις, επηρεασμένα από τον εξαναγκασμό των διοικητών των ενόπλων ομάδων (Regilme & Spoldi, 2021). Όπως είναι φυσικό, η συμμετοχή σε μία οργάνωση εν μέσω γενικευμένης ταραχής και ανασφάλειας προσδίδει την αίσθηση ασφάλειας που έχουν ανάγκη άτομα που ανήκουν σε ευάλωτες προς εξαναγκασμό και εκμετάλλευση ομάδες.

Παιδιά που έχουν μεγαλώσει σε περιβάλλον που μαστίζεται από βία, τείνουν να το προσλαμβάνουν ως φυσιολογική κατάσταση. Εκθέτονται σε καθημερινή βάση σε βία που αποτελεί μία κανονικότητα και ρουτίνα. Οι ένοπλες και οι τρομοκρατικές οργανώσεις που είναι υπεύθυνες για την εν λόγω κατάσταση δημιουργούν μία καινούργια πραγματικότητα, όπου κάθε πράξη βίας είναι νόμιμη και αποτελεί το status quo. Σε αυτά τα πλαίσια τα ίδια τα παιδιά μπορούν να στρατολογηθούν, καθώς δεν υπάρχει η ίδια αίσθηση ηθικής συγκριτικά με άλλα μέρη και άλλες καταστάσεις.

Συγκεκριμένα με την AI – Shabaab και την χρήση των παιδιών, οι διοικητές προβαίνουν σε εξαναγκαστικές στρατολογήσεις και απαγωγές σε δημόσιους χώρους, όπως σχολεία, αγορές, χωριά και πολυσύχναστους δρόμους. Μετά την στρατολόγηση, τα παιδιά στέλνονται σε στρατόπεδα εκπαίδευσης όπου εκπαιδεύονται στην μάχη και τους ανατίθενται καθήκοντα, όπως συλλογή πληροφοριών σχετική με την μάχη, εκπαίδευση στις επιθέσεις αυτοκτονίας, κατασκοπεία, μαγείρεμα, μεταφορά φορτίων ή φρούρηση στρατοπέδων (Regilme & Spoldi, 2021).

Πέρα από τους βοηθητικούς ρόλους των παιδιών, η AI – Shabaab εξαναγκάζει παιδιά σε επιθέσεις αυτοκτονίας με σκοπό να σπείρει τον τρόμο στον γενικό πληθυσμό αλλά και για να επιτεθεί κυβερνητικά κτήρια και δομές. Η επιτυχία αυτών των επιθέσεων έγκειται στο γεγονός πως τα παιδιά θεωρούνται υπεράνω πάσης υποψίας και με βάση τα διεθνή νομοθετικά πλαίσια ως μη-μάχιμα πρόσωπα. Η τακτική που ακολουθείται προκειμένου να πειστούν παιδιά να αναλάβουν τέτοια καθήκοντα βασίζεται στην θρησκευτική προπαγάνδα. Στρατιωτικοί της AI – Shabaab προσεγγίζουν και στοχοποιούν παιδιά που βρίσκονται σε τζαμιά και κορανικά σχολεία. Εκμεταλλευόμενοι την πίστη, πείθουν τόσο αγόρια όσο και κορίτσια πως ο “ιερός πόλεμος” είναι δικαιολογημένος και θα τους μετατρέψει σε καλούς πιστούς, εγγυώντας τους “είσοδο στον παράδεισο”, εάν θυσιάσουν ως μάρτυρες (Regilme & Spoldi, 2021).

2.5.5. Περίπτωση μελέτης : Taliban.

Οι Taliban είναι υπερσυντηρητική πολιτική και θρησκευτική φατρία που προέκυψε στο Αφγανιστάν στα μέσα του 1990 μετά την απόσυρση των Σοβιετικών

στρατευμάτων, την κατάρρευση του κομμουνιστικού καθεστώτος στο Αφγανιστάν και την επακόλουθη διάλυση της αστικής τάξης (Encyclopaedia, 2023). Οι Taliban είναι κυρίως Παστούν, δηλαδή ισλαμική φονταμενταλιστική οργάνωση (Maizland, 2023).

Η ύπαρξη των Taliban στο Αφγανιστάν έχει απασχολήσει πολλούς ερευνητές για το αν μπορεί να θεωρηθεί τρομοκρατική οργάνωση ή όχι. Αυτή η σύγχυση έχει προκύψει εν μέρει και από την στάση που έχει κρατήσει η Αμερική απέναντι στο καθεστώς των Taliban, καθώς έχει διαγραφεί πλέον από την λίστα με τις τρομοκρατικές οργανώσεις του State Department. Ωστόσο, διάφορες κυρώσεις παραμένουν σε εφαρμογή, όπως σε πρόσωπα και υπάρξεις (Government, 2023).

Παρόλα αυτά, οι πρακτικές των Taliban και οι σχέσεις συνεργασίας που είχαν με την Al-Qaeda ταιριάζουν στους περισσότερους όρους σχετικά με την τρομοκρατία. Έχουν διαπράξει αρκετές επιθέσεις και τακτικές με στόχο την πολιτική αλλαγή. Πολλές επιθέσεις ακόμα είχαν θύματα αθώους πολίτες. Ακόμη, με βάση πάλι το State Department, για να θεωρηθεί κάποια οργάνωση ως τρομοκρατική πρέπει να προβαίνει σε πράξεις τρομοκρατίας και να απειλεί την ασφάλεια των υπηκόων των ΗΠΑ ή την εθνική ασφάλεια των ΗΠΑ, δύο κριτήρια που επίσης τα πληροί (Farivar, 2017).

Οι Taliban ίδρυσαν το Ισλαμικό Εμιράτο του Αφγανιστάν και θεσμοθέτησαν αυστηρό ισλαμικό νόμο, έχοντας σημαντική επιρροή στις ζωές και τα δικαιώματα των γυναικών, θρησκευτικές μειονότητες και πολιτικούς αντιπάλους (Silva, 2022). Όπως και οι προηγούμενες περιπτώσεις εργασίας, έχουν κάνει χρήση των παιδιών σε μαχητικούς ρόλους, όπως με το να τοποθετούν και να πυροδοτούν εκρηκτικά, να μεταφέρουν όπλα και να λειτουργούν ως κατάσκοποι. Μέρη που αποτελούν δεξαμενή υποψηφίων προς στρατολόγηση είναι τα θρησκευτικά σχολεία. Όπως και η Boko Haram, έτσι και οι Taliban, εκμεταλλεύονται την θρησκεία, προκειμένου να την διαστρεβλώσουν προς όφελος τους και να κατηχήσουν τα παιδιά. Επιπλέον και οι Taliban εκμεταλλεύονται τις κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες που δημιουργούνται μέσα από τις συγκρούσεις, καθιστώντας την στρατολόγηση των παιδιών αναγκαίο όρο στην επιβίωση τους και ως ένα μέσο για καλύτερη ζωή.

Η εκμετάλλευση και η χρήση των παιδιών γίνεται και στα πλαίσια αποστολών αυτοκτονίας, μέσω των αυτοκτονιών με εκρηκτικούς μηχανισμούς. Οι αποστολές αυτοκτονίας ήταν σπάνιες μέχρι το 2005, αλλά γρήγορα υιοθετήθηκαν ως τακτική πολέμου από τους Taliban και άλλες αντάρτικες ομάδες. Από το 2004, οι επιθέσεις αυτοκτονίας έχουν προκαλέσει περίπου 6.000 απώλειες αμάχων (Becker, 2021). Προκειμένου να πείσουν τα παιδιά να συμμετάσχουν σε επιθέσεις αυτοκτονίας, χρησιμοποιούνται διάφορα μέσα όπως “πλύση εγκεφάλου”, δωροδοκία και υποσχέσεις για πολλά δώρα και απειλές ή και χρήση βίας. Σύμφωνα με την μη κυβερνητική οργάνωση Παρατηρητήριο Των Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων: “ένα δεκαπεντάχρονο αγόρι είπε σε ερευνητές των Ηνωμένων Εθνών ότι ένας διοικητής των Taliban τον διέταξε να πυροδοτήσει εκρηκτικά εναντίον της αφγανικής αστυνομίας, υποσχόμενος ότι εάν φέρει εις πέρας την αποστολή του, θα πάει στον παράδεισο και θα λάβει τεράστιες ανταμοιβές. Όταν το αγόρι, ο διοικητής απείλησε πως θα σκοτώσει τους γονείς του”

(Αην, 2023). Αυτή η αναφορά λειτουργεί ως μία πιο εσωτερική ματιά πάνω στις πρακτικές εξαναγκασμού σχετικά με την χρήση παιδιών σε ενόπλους αγώνες.

Παρόλο που και οι Taliban ως οργάνωση επιδίδονται στις ίδιες τακτικές με τις άλλες τρομοκρατικές οργανώσεις – περιπτώσεις μελέτης, ενδιαφέρον παρουσιάζει το πολιτισμικό υπόβαθρο που θεωρεί κατά έναν τρόπο, δικαιολογημένη την στρατολόγηση παιδιών. Ένας λόγος μπορεί να θεωρηθεί η επιρροή πολιτιστικών στοιχείων, όπως των παραδόσεων, από γενιά σε γενιά. Με βάση παραδόσεις που αναφέρουν την χρήση παιδιών ως στρατιώτες έχει δημιουργηθεί ένα ιδεολογικό υπόβαθρο που δικαιολογεί και μάλιστα θεωρεί τιμητική την συμμετοχή παιδιών σε ένοπλες συγκρούσεις. Άλλος λόγος είναι η ιστορική πραγματικότητα του Αφγανιστάν, που έχει μακρά ιστορία σε συγκρούσεις και εισβολές. Οι ιστορικές αναφορές δηλαδή, έχουν συνεισφέρει στην εικόνα ενός ανίκητου Αφγανού ήρωα, που εξεγέρθηκε κατά της καταπίεσης, της τυραννίας και της επίθεσης στην αξιοπρέπεια και την τιμή του, για να προστατεύσει τις αξίες του από οποιονδήποτε τις απειλήσει και είναι έτοιμος να εμπλακεί σε ένοπλη σύγκρουση (Qanet, et al., 2021). Από αυτή την οπτική προκύπτει ότι, η χρήση των παιδιών σε ένοπλο αγώνα δεν είναι κάτι κατακριτέο, αλλά αποτελεί στοιχείο παράδοσης, καθώς ήδη έχουν συμμετάσχει στο παρελθόν σε ένοπλους αγώνες και έχουν γαλουχηθεί μέσα σε ανάλογα ιδανικά. Ακόμα, σημαντική σημασία έχει και το πως βιώνεται η ίδια η παιδική ηλικία μέσα στον αφγανικό πολιτισμό. Ένας δυτικός ερευνητής παρατήρησε πως “ αγόρια που βρίσκονται στην προεφηβική ηλικία, αρχίζουν να βοηθούν τους πατέρες τους στα χωράφια ή στην περίπτωση που είναι νομάδες, μαθαίνουν να πυροβολούν και να βοσκούν τα κοπάδια τους. Δεν μπορούν πλέον να παίξουν ελεύθερα με τα κορίτσια της ηλικίας τους. Η παιδική ηλικία τελείωσε και ξεκινά η ενήλικη. Το νεαρό Αφγανό αγόρι από τα 10 ή 12 χρόνια (μπορεί και από νεότερη ηλικία) μεταφέρεται απευθείας στον κόσμο των ενηλίκων” (Qanet, et al., 2021). Αυτή η μετάβαση σηματοδοτεί και την ανάληψη ανάλογων ευθυνών, όπως φαίνεται εκ των πραγμάτων και μέσα στις τρομοκρατικές οργανώσεις που στρατολογούν παιδιά. Ο ρόλος του παιδιού και η ηλικία του εξαφανίζεται και στην θέση του βλέπουν έναν ενήλικα.

Μπορεί η παραπάνω αναφορά στα πολιτιστικά στοιχεία να αιτιολογούν για τους Taliban, και πιθανότατα και για άλλες οργανώσεις που μοιράζονται την ίδια ιδεολογική βάση, το να στρατολογούνται παιδιά με τον σκοπό της συμμετοχής τους σε εχθροπραξίες, ωστόσο, η χρήση των παιδιών παραμένει απαγορευμένη και αποτελεί μάλιστα και έγκλημα πολέμου. Επιπλέον, η στρατολόγηση και η χρήση των παιδιών για στρατιωτικούς σκοπούς, όπως έχει αναφερθεί και στο προηγούμενο κεφάλαιο αποτελεί μορφή του human trafficking.

2.5.6. Συμπεράσματα ενότητας

Στην παρούσα ενότητα αναλύθηκε το φαινόμενο του child soldiering – στρατολόγηση και χρήση των παιδιών (όπου παιδί εννοείται κάθε άτομο κάτω των 18) σε εχθροπραξίες και συγκρούσεις. Όπως και η σεξουαλική εκμετάλλευση, έτσι και το child soldiering αποτελεί μορφή του Human Trafficking με πολλές σοβαρές επιπτώσεις τόσο

στα ίδια τα θύματα του όσο και στην οικογένεια και την κοινωνία συνολικά. Όπως και οι γυναίκες, έτσι και τα παιδιά αποτελούν σημαντικό παράγοντα για τις στρατιωτικές επιχειρήσεις των τρομοκρατικών οργανώσεων. Λόγω της ηλικίας τους, περνούν απαρατήρητα και είναι ικανά να εισχωρήσουν σε μέρη όπου ενήλικες δεν μπορούν. Πέρα από την στρατηγική χρήση τους στο πεδίο και σε αποστολές αυτοκτονίας, δίνεται τεράστια σημασία στα παιδιά, καθώς κατανοούνται ως ο μοναδικός όρος για την επιβίωση και διαίωνιση των οργανώσεων. Με το παράδειγμα τους ISIS, βλέπουμε μία τεράστια και συστηματική προσπάθεια κατήχησης, προπαγανδισμό των ιδεωδών της οργάνωσης και φανατισμού με βάση το Τζιχάντ, προκειμένου να αποτελέσουν τόσο υπάκουους στρατιώτες, όσο και τους μελλοντικούς διοικητές-εκπαιδευτές και φορείς των ιδεωδών της οργάνωσης.

Αναφορικά με την περίπτωση των Taliban, το πολιτισμικό και ιστορικό στοιχείο που κάνει λόγο για επιβεβλημένη χρήση παιδιών και εκπαίδευση τους, δεν αιτιολογεί σε καμία περίπτωση την πρακτική αυτή στον σύγχρονο κόσμο. Ωστόσο, ίσως μας δώσει παραπάνω πληροφορίες στην αντιμετώπιση του φαινομένου και στις αντιτρομοκρατικές ανταποκρίσεις που απαιτούνται. Με αφορμή αυτή την περίπτωση μελέτης, εξετάζοντας πολιτιστικά στοιχεία και τις δομές τις κοινωνίας, μέσα στα πλαίσια των οποίων έχουν οργανωθεί οι τρομοκρατικές οργανώσεις, μπορεί να προκύψουν στοιχεία που να βοηθήσουν σε πιο αποτελεσματικές και ολοκληρωμένες πολιτικές κατά της τρομοκρατίας.

Η επόμενη ενότητα που αποτελεί και τον επίλογο του κεφαλαίου αυτού είναι αφιερωμένη στις επιθέσεις αυτοκτονίας και στους λόγους που επιλέγονται γυναίκες για την διεκπεραίωση τους. Μέσα από αυτή την οπτική θα εξεταστεί το γυναικείο στοιχείο στην τρομοκρατία, με έναν πιο ενεργητικό ρόλο, που δίνει απαντήσεις στα «γιατί» σχετικά με αυτή την πρακτική.

2.6. Το γυναικείο φύλο και οι επιθέσεις αυτοκτονίας.

Στην παρούσα ενότητα θα μελετηθεί η συμμετοχή των γυναικών συγκεκριμένα σε επιθέσεις αυτοκτονίας. Ως συμμετοχή στην συγκεκριμένη ενότητα, εννοείται η καταναγκαστική συμμετοχή, βασισμένη σε απειλές ή/και χρήση βίας, προκειμένου να μελετηθεί το συγκεκριμένο φαινόμενο υπό το πρίσμα του ανάλογου όρου που αναφέρεται στο Palermo Protocol. Για την συγκεκριμένη ενότητα θα παρουσιαστεί ως περίπτωση μελέτης η Boko Haram και οι επιθέσεις αυτοκτονία με εκρηκτικούς μηχανισμούς, με δράστες τόσο ενήλικες γυναίκες όσο και ανήλικες κοπέλες και κορίτσια παιδικής ηλικίας.

Ως “suicide bombing” – βομβιστική επίθεση αυτοκτονίας ορίζεται η διαδικασία κατά την οποία ένας άνθρωπος αυτοκτονεί στην πορεία του να σκοτώσει άλλα άτομα για πολιτικούς ή θρησκευτικούς σκοπούς (Warner & Matfess, 2017). Η πρακτική της επίθεσης αυτοκτονίας παρότι συναντάται πλέον συχνά από διάφορες τρομοκρατικές οργανώσεις, στην πραγματικότητα εντοπίζεται χιλιάδες χρόνια πίσω. Η πιο φημισμένη στρατιωτικ-θρησκευτική ομάδα που έκανε τέτοιες επιθέσεις, είναι οι Ασασίνοι. Σύμφωνα

με την Mia Bloom στο βιβλίο της "Bombshell: the many faces of women terrorists" οι Ασιασίνοι, «προκειμένου να εξαπλώσουν την φήμη τους, επιτίθονταν σε διακεκριμένα θύματα σε ιερούς τόπους λατρείας και στο βασιλικό δικαστήριο. Επιτίθονταν σε μουσουλμανικές ιερές μέρες, όταν τα πλήθη ήταν παρόντα για να αυξήσουν την δημοσιότητα τους. Το όπλο της επιλογής τους ήταν πάντα το μαχαίρι, ποτέ δηλητήριο, ποτέ κάποιο βλήμα και ο Ασιασίνος συνήθως δεν έκανε κάποια απόπειρα να ξεφύγει. Έχει προταθεί μάλιστα και η θεωρία πως το να επιβιώσει της επίθεσης ήταν επαίσχυντο» (Bloom, 2011)

Η παραπάνω ιστορική αναφορά μπορεί να μας δώσει στοιχεία αναφορικά με την επιλογή της συγκεκριμένης τακτικής ακόμη και σήμερα. Το κυριότερο στοιχείο που αποτελεί και κοινό τόπο με τις τρομοκρατικές οργανώσεις, είναι η δημοσιότητα. Διεξάγεται μία επίθεση μπροστά στα μάτια πολιτών, σε χώρους που θεωρούνται ασφαλείς, προκειμένου να σοκαριστούν όλοι όσοι παρακολουθούν και να καταρριφθεί κάθε αίσθηση ασφάλειας.

Ο λόγος που η συγκεκριμένη ενότητα έχει στο επίκεντρο την Boko Haram αποκλειστικά, οφείλεται στον αριθμό των επιθέσεων που έχει διεξάγει με αυτόν τον τρόπο. Αποτελεί πλέον χαρακτηριστικό *modus operandi*, το οποίο έχει ως δράστες γυναίκες αλλά και ανήλικα κορίτσια. Καθώς το αντικείμενο της μελέτης είναι ο εξαναγκασμός και η εκμετάλλευση ανθρώπων σε συμμετοχή παράνομων και τρομοκρατικών πράξεων, η Boko Haram αποτελεί ιδανική περίπτωση μελέτης για το πως χρησιμοποιεί τις γυναίκες, καθώς έχει αξιοποιήσει περισσότερες γυναίκες σε εν λόγω επιθέσεις από κάθε άλλη τρομοκρατική οργάνωση (Warner & Matfess, 2017).

Αφετηρία της χρήσης των γυναικών και κοριτσιών αποτελεί η μαζική απαγωγή των 276 μαθητριών από το Τσιμπόκ το 2014, όταν η οργάνωση συνειδητοποίησε την δύναμη που προσφέρουν το φύλο και η ηλικία στην ενίσχυση του παγκόσμιου προφίλ της (Kriel, 2017). Καθώς, όπως έχει ήδη αναφερθεί, το συγκεκριμένο φαινόμενο του *human trafficking* εξετάζεται με γνώμονα την εξαναγκαστική συμμετοχή, πρέπει να γίνει παράθεση συμβάντων όπου έγινε ξεκάθαρος ο εξαναγκασμός, αφενός για να ικανοποιηθεί ο όρος, αφετέρου για να αναδειχτεί ο τρόπος που λειτουργεί η Boko Haram. Στις 21 Μαΐου του 2016, μέλη της Boko Haram οδηγούσαν μία γυναίκα που είχαν απαγάγει ενώ φορούσε εκρηκτικά στην αγορά Kano, στο Maiduguri της Νιγηρίας, όταν το αυτοκίνητο σταμάτησε να λειτουργεί. Όταν τα μέλη προσπάθησαν να μετακινήσουν την γυναίκα, κατάφερε να ξεφύγει και να οδηγηθεί σε ασφαλές μέρος (Warner & Matfess, 2017). Από αναφορές δύο επίδοξων *suicide bombers* που συνελήφθησαν από τις Νιγηριανές αρχές, πολλά από τα κορίτσια ήταν απρόθυμα θύματα που είτε δελεάστηκαν είτε εξαναγκάστηκαν για να πράξουν αυτές τις πράξεις. Υπάρχουν ακόμη αναφορές ότι μερικές από αυτές τις γυναίκες δεν εξερράγησαν από μόνες τους, αλλά υπήρξαν κινητοί πυροκροτητές (Allotey-Pappoe & Lampsey, 2019).

Η Boko Haram χρησιμοποιώντας γυναίκες στις επιθέσεις της με εκρηκτικούς μηχανισμούς, καταφέρνει τόσο να ενισχύσει την δημοσιότητα της και να μεταδώσει τον τρόπο σε όλους τους πολίτες. Μεταφέρεται με επιτυχία το μήνυμα πως κανείς δεν είναι

ασφαλής και όλοι οι χώροι είναι δυνητικά επικίνδυνοι. Επιπλέον, η ίδια η αξιοποίηση γυναικών λειτουργεί σαν πολλαπλασιαστής της δημοσιότητας της, γιατί τέτοιου είδους επιθέσεις τείνουν να σοκάρουν περισσότερο την κοινή γνώμη. Αυτό προκύπτει μάλιστα από τις διάφορες αντιλήψεις γύρω από την συμμετοχή της γυναίκας σε πράξεις τρομοκρατίας. Το γυναικείο φύλο θεωρείται ως το αδύναμο φύλο που παραμένει αμέτοχο κιόλας σε εκφράσεις βίας.

Πάνω σε αυτή την νοοτροπία όμως στηρίζονται και οι οργανώσεις που αξιοποιούν γυναίκες. Εκμεταλλεύονται κοινωνικά κατασκευασμένες πεποιθήσεις που τις παρουσιάζουν ως ειρηνίστριες, που δίνουν ζωή και που συνήθως δεν αφαιρούν. Τέτοιες κοινωνικές προκαταλήψεις έχουν εκμεταλλευτεί διακριτικά στρατιωτικές και τρομοκρατικές ομάδες προκειμένου να χρησιμοποιήσουν γυναίκες και κορίτσια στις επιχειρήσεις τους, απλά επειδή τέτοιες προκαταλήψεις διευκολύνουν την διείσδυση ή και την αποφυγή των ελέγχων ασφαλείας και των διαδικασιών (Allotey-Pappoe & Lamprey, 2019).

Έτσι, η χρήση των γυναικών πέρα από προπαγανδιστική σημασία, έχει και στρατηγική. Λόγω των στερεοτύπων θεωρούνται υπεράνω πάσης υποψίας, με αποτέλεσμα να μπορούν να πλησιάσουν στόχους ευκολότερα και να προκαλέσουν μέγιστη ζημιά και απώλειες. Οι γυναίκες μπορούν να κρύψουν τους εκρηκτικούς μηχανισμούς μέσα στα ρούχα τους και να προσπελάσουν ελέγχους σε καίρια σημεία, εξασφαλίζοντας μεγάλο ποσοστό επιτυχίας, σε σχέση με άντρες.

Η επιτυχία των επιθέσεων αυξάνεται, όταν πλέον δράστες είναι νεαρά κορίτσια και παιδιά. Συνδυάζοντας δύο κατά τα κοινωνικά πρότυπα “αδύναμα” μέρη, οι επιθέσεις της Boko Haram φέρουν ακόμα μεγαλύτερο ποσοστό επιτυχίας, με τις αντίστοιχες των ενηλίκων. Αυτό οφείλεται στο ότι κανείς δεν θα υποπτευθεί ένα παιδί ως suicide bomber. Ως αποτέλεσμα, η Boko Haram καταφέρνει να διαλύσει τα δημογραφικά στερεότυπα σχετικά με το πως μοιάζει ένας βομβιστής, δημιουργώντας γενική ανασφάλεια και δυσκολία στις υπηρεσίες ασφαλείας σχετικά με την αποτροπή των επιθέσεων. Δεν υπάρχει κάποιο συγκεκριμένο προφίλ δράστη και όλοι αποτελούν δυνητική απειλή.

2.7. Συμπεράσματα ενότητας.

Συμπερασματικά, οι γυναίκες και τα νεαρά κορίτσια εργαλειοποιούνται στα χέρια τρομοκρατικών οργανώσεων, όπως η Boko Haram. Πέρα από εμπόρευμα για σεξουαλική εκμετάλλευση και κίνητρο για την ανεύρεση νέων μαχητών, αποτελούν και ένα φονικό όπλο. Χρησιμοποιώντας το γυναικείο φύλο σε επιθέσεις αυτοκτονίας, οι οργανώσεις καταφέρνουν να σοκάρουν την κοινή γνώμη και να εκμεταλλευτούν πλέον τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, κερδίζοντας έτσι δημοσιότητα. Η ίδια η χρήση των γυναικών και των παιδιών καθιστά απαρχαιωμένες όλες τις επικρατούσες αντιλήψεις περί συμμετοχής τους σε τρομοκρατικές επιθέσεις. Ως αποτέλεσμα, αυτή η πρακτική αυξάνει τα ποσοστά επιτυχίας των επιθέσεων, αλλά ταυτόχρονα την εδραιώνει κιόλας, καθώς θα αποτελέσει προτιμώμενη τακτική, με αποτέλεσμα να υπάρξουν περισσότερα θύματα. Τα θύματα

περιλαμβάνουν τόσο τον άμαχο πληθυσμό όσο και τις ίδιες τις κοπέλες που χρησιμοποιούνται κατά αυτό τον τρόπο.

Κεφάλαιο 3. Τα ζητήματα ασφαλείας.

Στο προηγούμενο κεφάλαιο παρουσιάστηκαν οι λόγοι και οι τρόποι που συνδέεται το φαινόμενο της τρομοκρατίας με το human trafficking. Οι τρομοκρατικές οργανώσεις εξ ανάγκης υιοθέτησαν το human trafficking ως *modus operandi* για να: 1) αυξήσουν τις οικονομικές τους δυνατότητες, 2) προσελκύσουν και στρατολογήσουν νέους μαχητές και να δημιουργήσουν την νέα γενιά, 3) αξιοποιήσουν παιδιά και γενικές σε ένοπλες συγκρούσεις. Παράλληλα, μέσα σε αυτές τις δραστηριότητες αναπτύσσεται συχνά μάλιστα μία ευκαιριακή συνεργασία με διάφορα δίκτυα του οργανωμένου εγκλήματος, που οι δραστηριότητες τους περιλαμβάνουν το λαθρεμπόριο ανθρώπων.

Το human trafficking αποτελεί ένα πολυδιάστατο φαινόμενο, με προεκτάσεις τόσο στην κοινωνική σφαίρα, την πολιτική, την οικονομική, αλλά και τον τομέα της ασφάλειας. Αποτελεί τόσο δραστηριότητα που αποσκοπεί στο κέρδος, αλλά αποτελεί και όπλο στα χέρια της εκάστοτε τρομοκρατικής οργάνωσης. Μέσω του human trafficking επηρεάζονται οι κοινωνικές δομές, τρομοκρατείται ο γενικός πληθυσμός, ενδυναμώνονται οικονομικά τα εγκληματικά δίκτυα και επικρατεί ανασφάλεια.

Όπως είναι φυσικό, όταν δημιουργείται μία τέτοια σχέση και αναπτύσσονται περαιτέρω οι επί μέρους πλευρές, οι τρομοκρατικές οργανώσεις και τα οργανωμένα δίκτυα, οι συνεργασίες εκτείνονται πέρα από τα σύνορα κάθε χώρας. Παρόλο που συναντώνται δύο διαφορετικά φαινόμενα, έχουν κοινό σκοπό το όφελος, το οποίο έχει προεκτάσεις σε όλο τον κόσμο. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να δημιουργείται ένα πιο παγκοσμιοποιημένο δίκτυο απαρτιζόμενο από διαφορετικές τρομοκρατικές και εγκληματικές οργανώσεις. Απέναντι σε αυτό το δίκτυο καλούνται να πάρουν μέτρα όλα τα κράτη, καθώς όλες οι χώρες απειλούνται εξίσου. Με άλλα λόγια, αυτή η σύνδεση τρομοκρατίας, human trafficking και οργανωμένο έγκλημα επιφυλάσσει κινδύνους και προκύπτουν ορισμένα ζητήματα ασφαλείας.

3.1 Η σύνδεση με το οργανωμένο έγκλημα ως απειλή ασφαλείας.

Σε αυτή την ενότητα θα παρουσιαστούν τα ζητήματα ασφαλείας που προκύπτουν από την συνεργασία των τρομοκρατικών οργανώσεων, στα πλαίσια του human trafficking, με τα δίκτυα οργανωμένου εγκλήματος που δρουν στο εσωτερικό διαφόρων χωρών. Ερευνάται πως το human trafficking αποτελεί σημείο αφετηρίας για την εμβάθυνση της συνεργασίας και σύγκλισης αυτών των δύο κόσμων.

Παρότι ήδη υπάρχουν παραδείγματα συνεργασίας των τρομοκρατικών οργανώσεων με το οργανωμένο έγκλημα όσο αφορά την διακίνηση ναρκωτικών και όπλων, το human trafficking αποτελεί έναν τελείως διαφορετικό κλάδο συνεργασίας,

συνεργασία που ολοένα και αυξάνεται. Τα κέρδη που προσφέρει το human trafficking βασίζονται στην επαναλαμβανόμενη εκμετάλλευση, αποτελώντας μία σταθερή και άμεση ροή χρημάτων. Το γεγονός πως είναι δυσκολότερος ο εντοπισμός των θυμάτων του human trafficking συγκριτικά με τον εντοπισμό λαθραίων και παράνομων ναρκωτικών ουσιών ή όπλων, το καθιστά προτιμητέα πηγή εσόδων και συνεργασίας των τρομοκρατικών οργανώσεων και των δικτύων του οργανωμένου εγκλήματος. Μάλιστα, σύμφωνα με μία έρευνα, το 46% των τρομοκρατικών διασυνδέσεων ήταν με άτομα που ανήκουν σε άλλες παράνομες ενέργειες (Mullins & Wither, 2016), γεγονός που υπογραμμίζει πλέον τον βαθμό της συνεργασίας.

Με την ήδη υπάρχουσα συνεργασία των τρομοκρατικών οργανώσεων και των οργανωμένων εγκληματικών δικτύων, όπως έχει φανεί στις περιπτώσεις του ISIS και της Boko Haram μέσα στα πλαίσια του λαθρεμπορίου ανθρώπων, οι μεταξύ τους σχέσεις μπορούν να αναπτυχθούν πέρα από την σφαίρα του human trafficking. Με όχημα την ήδη υπάρχουσα συνεργασία, παρατηρείται διάχυση και συνεργασία σε άλλους τομείς, όπως το drug trafficking και το arms trafficking. Ως αποτέλεσμα, ενδυναμώνονται και οι τρομοκρατικές οργανώσεις αλλά και τα εγκληματικά δίκτυα, επεκτείνοντας τις δυνατότητες τους πέρα από τα εθνικά σύνορα της εκάστοτε χώρας. Δημιουργείται με αυτό τον τρόπο ένα τεράστιο πλέγμα διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος, που αποτελεί απειλή για κάθε κράτος, υπονομεύοντας την κοινωνική δομή και την ασφάλεια των πολιτών.

Στην βάση της συνεργασίας, μέσω του human trafficking, μπορούν να παρατηρηθούν 4 μορφές διασυνδέσεων : 1) διάδραση, 2) οικειοποίηση, 3) αφομοίωση και 4) μεταμόρφωση (Mullins & Wither, 2016). Όλες αυτές οι μορφές περιγράφουν το πως επηρεάζονται και οι τρομοκρατικές οργανώσεις και τα δίκτυα του οργανωμένου εγκλήματος, όταν αυξάνεται ο βαθμός συνεργασίας τους. Δεν αποτελεί δηλαδή παράδοξο, αν η συνεργασία που έχει αναπτυχθεί σε έναν κλάδο, δημιουργήσει παραπάνω σημεία σύγκλισης. Έτσι, ομάδες που ανήκουν στο οργανωμένο έγκλημα υιοθετούν πρακτικές των τρομοκρατικών οργανώσεων, όταν εξυπηρετεί τους σκοπούς τους. Τέτοιο παράδειγμα αποτελούν το Medellin και το Cali Cartel που συχνά χρησιμοποιούσαν βομβιστικές επιθέσεις με αυτοκίνητο (Mullins & Wither, 2016). Προκύπτει έτσι, μία ανταλλαγή γνώσεων και τεχνογνωσίας που μπορεί να κάνει τις εν λόγω ομάδες πιο θανατηφόρες και επικίνδυνες.

Ακόμη, απειλή ασφαλείας αποτελεί ο ίδιος το γεγονός πως τρομοκρατικές οργανώσεις καταφέρνουν να επιβιώσουν και να ενδυναμωθούν μέσω του human trafficking. Η επιβίωση αλλά και η διαίωσιση των οργανώσεων, όπως στην περίπτωση του ISIS, εξαρτάται από το human trafficking, ειδικά όταν όλες οι προσπάθειες τις διεθνούς κοινότητας έχουν επικεντρωθεί στην αποκοπή των οικονομικών πόρων. Όταν καταφέρνουν να επιβιώσουν και μάλιστα να αναπτυχθούν τρομοκρατικές ομάδες, είναι βέβαιο πως θα ακολουθήσουν περαιτέρω ένοπλες συγκρούσεις, με στόχο άμαχο πληθυσμό στο εσωτερικό κρατών, προκειμένου να ασκηθούν πιέσεις στις πολιτικές ηγεσίες και να προωθηθεί ο σκοπός της εκάστοτε τρομοκρατικής οργάνωσης.

Απειλή που επίσης προκύπτει, είναι η αξιοποίηση των διαδρομών που χρησιμοποιούνται από τα δίκτυα του οργανωμένου εγκλήματος, ως πέρασμα για λαθρεμπόριο όπλων και ναρκωτικών. Πολλές κυβερνητικές υπηρεσίες και υπηρεσίες πληροφοριών, αναφέρουν πως τα δίκτυα των λαθρέμπορων αποτελούν διαθέσιμο αγωγό μέσω του οποίου τρομοκρατικές οργανώσεις όπως το ISIS και η Al-Qaeda μπορούν να εισέλθουν στην Ευρώπη (Achilli & Tinti, 2022). Η απειλή ασφαλείας που παρουσιάζεται είναι μείζονος σημασίας, καθώς διευκολύνεται η πρόσβαση των τρομοκρατών σε τρίτα κράτη, οι οποίοι εισέρχονται κρυφά και είναι σε θέση να επιτεθούν στο εσωτερικό και να προκαλέσουν μεγάλες απώλειες. Υπό το πρίσμα του human trafficking, μέσω αυτών των διαδρομών μάλιστα, μπορούν να εισέλθουν εξαναγκασμένες γυναίκες, προκειμένου να χρησιμοποιηθούν ως suicide bombers.

3.2. Το human trafficking στο πλαίσιο συγκρούσεων ως απειλή ασφαλείας.

Αναφορικά με το human trafficking και τις συγκρούσεις, τα στρατηγικά και οικονομικά οφέλη επιτρέπουν σε ένοπλες και εξτρεμιστικές οργανώσεις να διευρύνουν την ισχύ τους και ικανότητες, με αποτέλεσμα να παρατείνονται οι συγκρούσεις (Bigio & Vogelstein, 2019). Ως αποτέλεσμα, προκύπτουν μετατοπίσεις πληθυσμών και ανθρωπιστικές κρίσεις που επιβαρύνουν το διεθνές σύστημα που όλα τα κράτη καλούνται να αντιμετωπίσουν, δημιουργώντας περαιτέρω κοινωνικοοικονομικές πιέσεις στο εσωτερικό των κρατών και στους πολίτες.

Σχετικά με τις μετατοπίσεις πληθυσμών και τις μεταναστατευτικές ροές, υπάρχει ο κίνδυνος ανάμεσα σε πρόσφυγες να υπάρξουν μέλη τρομοκρατικών οργανώσεων με πλαστά έγγραφα, με σκοπό την εισαγωγή σε κράτη, υποδουόμενοι τους αιτούντες ασύλου. Δημιουργείται τόσο η απειλή της εισαγωγής τρομοκρατικών στοιχείων αλλά και η ανάγκη απορρόφησης και ένταξης των προσφύγων στις νέες κοινωνίες. Ακόμα και αν δεν υπάρξουν ανάμεσά τους τρομοκράτες, παρουσιάζεται σε βάθος χρόνου δεύτερη απειλή που αφορά την μη-ένταξη των προσφύγων που είναι πιθανό να δημιουργήσει μία δεξαμενή νέων ανθρώπων, χωρίς προοπτικές για το μέλλον, από την οποία θα μπορούσαν να στρατολογηθούν μέλη είτε από ομάδες του οργανωμένου εγκλήματος, είτε από εγχώριες ή ισλαμικές τρομοκρατικές οργανώσεις (Ντόκος, 2011).

3.3. Το human trafficking και η χρήση παιδιών και γυναικών ως απειλή ασφαλείας.

Η χρήση γυναικών και παιδιών μέσω εξαναγκασμού για καταναγκαστικές τρομοκρατικές ενέργειες σε ξένες χώρες, αποτελεί μία σημαντική απειλή ασφαλείας. Η απειλή έγκειται όχι μόνο στην παράνομη και κρυφή εισαγωγή τους σε χώρες όπως αναφέρθηκε παραπάνω, αλλά και στην ίδια την αξιοποίηση με βάση το φύλο τους. Λόγω φύλου και στερεοτυπικών προκαταλήψεων, ειδικά στην Δύση, το γυναικείο φύλο θεωρείται τόσο αδύναμο όσο και άκακο, υπεράνω υποψίας. Οι τρομοκρατικές οργανώσεις, ειδικά μουσουλμανικές όπως έχει φανεί από τις υποθέσεις μελέτης,

εκμεταλλεύονται τέτοια κοινωνικά στερεότυπα, αξιοποιώντας τόσο γυναίκες όσο και νεαρά κορίτσια προκειμένου να πλησιάσουν τους στόχους τους ανεμπόδιστες. Καθότι δεν εγείρουν υποψίες, είναι πιο αποτελεσματικές σε βομβιστικές επιθέσεις. Μάλιστα, αποτελούν το πιο δυνατό όπλο των τρομοκρατικών οργανώσεων, καθώς αποτελεί ένα φτηνό μέσο που επιφέρει καταστροφικά αποτελέσματα. Τα μέσα που χρειάζονται για να κατασκευαστεί ένα IED⁴ κοστίζουν γύρω στα \$30 δολάρια⁵ (Martin, 2011) και το άτομο που τα φοράει είναι η απόλυτη “smart bomb” (Hoffman, 2003). Με βάση μία έρευνα πέντε διαφορετικών τρομοκρατικών ομάδων, επιθέσεις με δράστες γυναίκες είχαν κατά μέσο όρο 8.4 θύματα συγκριτικά με το 5.3 των επιθέσεων από άντρες και ήταν και λιγότερο πιθανό να αποτύχουν (Bigio & Vogelstein, 2019). Τα αποτελέσματα αυτής της πρακτικής, είναι η υπονόμηση της εσωτερικής ασφάλειας των κρατών, η διασπορά γενικού φόβου και ανασφάλειας στον πληθυσμό και η έλλειψη εμπιστοσύνης στους θεσμούς και στις αρχές.

Τέλος, η χρήση του γυναικείου φύλου επαναπροσδιορίζει όσα θεωρούνταν δεδομένα αναφορικά με το profiling των δραστών και της αποτροπής τρομοκρατικών επιθέσεων. Οι επιθέσεις αυτοκτονίας που διαπράττονται από γυναίκες και νεαρά κορίτσια, δεν επιτίθενται μόνο σε δομές και πληθυσμό αλλά και στα στερεότυπα, δημιουργώντας τριγμούς στις υπηρεσίες ασφαλείας, σχετικά με την αποτελεσματικότητά τους

3.4. Συμπεράσματα κεφαλαίου

Σε αυτό το κεφάλαιο παρουσιάστηκαν κατά τη γνώμη μου απειλές που απορρέουν από την σύνδεση του human trafficking με το φαινόμενο της τρομοκρατίας. Η ύπαρξη του human trafficking δεν περιορίζεται απλά στο να υφίσταται ως μία δραστηριότητα κυρίως του οργανωμένου εγκλήματος με σκοπό τα κέρδη. Αποτελεί ένα πολυδιάστατο φαινόμενο που αναλόγως τις συνθήκες και το γενικό πλαίσιο θα παρουσιάσει διαφορετικά αποτελέσματα. Αν εξεταστεί ως μία απλή δραστηριότητα των κυκλωμάτων λαθρεμπορίας ανθρώπων, αποτελεί ένα μέσο κέρδους, εάν εξεταστεί όμως στο πλαίσιο των τρομοκρατικών οργανώσεων, παρουσιάζεται μία βαθύτερη σχέση και εξάρτηση που στηρίζεται στην εκμετάλλευση, ειδικά των γυναικών. Δεν πρέπει να παραβλέψουμε τα αποτελέσματα και τις προεκτάσεις που προκύπτουν από αυτή την ενσωμάτωση στο modus operandi των τρομοκρατικών οργανώσεων, που εκτείνονται πέρα από τα ευκόλως και άμεσα παρατηρήσιμα φαινόμενα. Το human trafficking αποτελεί τόσο κοινωνικό, ανθρωπιστικό και οικονομικό ζήτημα, όσο και ζήτημα εθνικής ασφαλείας όταν συνδυάζεται με το φαινόμενο της τρομοκρατίας.

⁴ Improvised Explosive Device – Αυτοσχέδιος Εκρηκτικός Μηχανισμός.

⁵ \$30 δολάρια = €28,01 Euro.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.

Στην παρούσα μεταπτυχιακή διατριβή μελετήθηκε το φαινόμενο του human trafficking σε συνάρτηση με τις τρομοκρατικές οργανώσεις. Παρουσιάστηκε η εξέλιξη της δουλείας σε human trafficking και οι διαφορές μεταξύ τους. Η δουλεία κάποτε αποτελούσε συστηματική και θεσμοθετημένη πρακτική, αλλά με την πάροδο των χρόνων και την κατοχύρωση των θεμελιωδών δικαιωμάτων, αποτελεί πλέον απαρχαιωμένη και απαγορευμένη πρακτική. Ωστόσο, πλέον ερχόμαστε αντιμέτωποι με το σύγχρονο φαινόμενο, το human trafficking. Το περιεχόμενο του human trafficking ορίζεται στο Πρωτόκολλο για την Αποτροπή, την Καταστολή και την Τιμωρία της Παράνομης Διακίνησης Προσώπων με σκοπό τη Σεξουαλική και Οικονομική Εκμετάλλευση, ιδιαίτερα των Γυναικών και των Παιδιών.

Το human trafficking πρόκειται για έναν όρο «ομπρέλα» που περιλαμβάνει διάφορες μορφές, με κύριες από αυτές: την σεξουαλική εκμετάλλευση, την καταναγκαστική εργασία, την καταναγκαστική συμμετοχή σε εγκληματικές δραστηριότητες και την παράνομη στρατολόγηση και χρήση παιδιών σε ένοπλες συγκρούσεις. Τα θύματα των παραπάνω μορφών εκμετάλλευσης είναι κυρίως άτομα που ανήκουν σε ευπαθείς ομάδες, όπως οι γυναίκες και τα παιδιά. Ωστόσο και οι άντρες αποτελούν θύματα human trafficking. Το φαινόμενο του trafficking μεγεθύνεται όταν εξελίσσεται μέσα στα πλαίσια συγκρούσεων, καθώς συνθήκες όπως η οικονομική αστάθεια και η έλλειψη ασφάλειας ευνοούν την εκμετάλλευση ανθρώπων.

Πέρα όμως από την σύνδεση του human trafficking με το οργανωμένο έγκλημα με στόχο το κέρδος, υιοθετείται από τρομοκρατικές οργανώσεις τόσο για αύξηση των εσόδων, όσο για στρατολόγηση νέων μελών, δημιουργία της νέας γενιάς μαχητών και την καταναγκαστική χρήση παιδιών και γυναικών σε ένοπλες επιχειρήσεις. Συμπεραίνουμε δηλαδή, πως το human trafficking δεν αποτελεί αποκλειστικότητα του δικτύων του οργανωμένου εγκλήματος, αλλά βρήκε πρόσφορο έδαφος στις τρομοκρατικές οργανώσεις και σε μέρη που μαστίζονται από συγκρούσεις και ανθρωπιστικές κρίσεις.

Κύρια αιτία που οι τρομοκρατικές οργανώσεις αξιοποιούν τακτικές του human trafficking είναι η ανάγκη για επιβίωση. Προκειμένου να επιβιώσουν οι τρομοκρατικές οργανώσεις στο διεθνές σύστημα που επηρεάστηκε βαθύτατα μετά τις επιθέσεις της Al-Qaeda στο World Trade Center και το Πεντάγωνο, με αποτέλεσμα όλη η αντιτρομοκρατική καταπολέμηση της διεθνούς κοινότητας να επικεντρωθεί στην χρηματοδότηση τους, στράφηκαν στην απαγωγή και εκμετάλλευση ανθρώπων. Μέσω της σεξουαλικής εκμετάλλευσης μάλιστα, πολλές τρομοκρατικές ομάδες ήρθαν σε επαφή με διάφορα δίκτυα του οργανωμένου εγκλήματος, δημιουργώντας δεσμούς συνεργασίας.

Η υιοθέτηση του human trafficking από τις τρομοκρατικές οργανώσεις παρουσιάζει κινδύνους για την εσωτερική ασφάλεια των κρατών. Για αρχή, αποτελεί αναγκαίο όρο για την επιβίωση και διαίωνιση των τρομοκρατικών οργανώσεων, πράγμα

που σημαίνει παράταση σε συγκρούσεις σε τοπικό επίπεδο στις χώρες που εδράζουν, αλλά και μελλοντικές επιθέσεις στο εσωτερικό τρίτων χωρών. Δεύτερον, με βάση το human trafficking δημιουργείται συνεργασία με εγκληματικές ομάδες που επωφελούνται πέρα από το οικονομικό κομμάτι. Παρουσιάζει μεταφορά ικανοτήτων και υιοθέτηση πρακτικών που ανήκουν στην σφαίρα της τρομοκρατίας και ενδυναμώνονται παράλληλα με τις τρομοκρατικές ομάδες από αυτή την αμφίδρομη σχέση. Τρίτον, η αξιοποίηση και η καταναγκαστική, μέσω της βίας ή της απειλής βίας, χρήση παιδιών και γυναικών στα πλαίσια επιθέσεων αποτελεί ίσως και τη μεγαλύτερη απειλή ασφαλείας που έχουν να αντιμετωπίσουν τα κράτη. Αυτό οφείλεται στις αποστολές αυτοκτονίας, κυρίως με εκρηκτικούς μηχανισμούς. Οι τρομοκρατικές οργανώσεις, που επιδίδονται σε τέτοιες πρακτικές όπως η Boko Haram εκμεταλλεύονται τις παραδεδομένες αντιλήψεις και κοινωνικά στερεότυπα που αντιμετωπίζουν την γυναίκα και τα παιδιά, ως αδύναμα φύλα και υπεράνω πάσης υποψίας, με αποτέλεσμα να πλήττουν με μεγαλύτερη ευκολία και επιτυχία τους στόχους τους.

Κλείνοντας, παραθέτω τα λόγια της Martha Crenshaw αναφορικά με την υιοθέτηση του human trafficking στο *modus operandi* των τρομοκρατικών οργανώσεων, καθώς και την επαίσχυντη εκμετάλλευση παιδιών και γυναικών γενικότερα, αλλά και ειδικότερα στο κομμάτι των επιθέσεων. Κατά την Crenshaw: “Από τις απαρχές του μοντέρνου κύματος της τρομοκρατίας περίπου το 1968, οι τρομοκράτες έχουν αναπτύξει νέες και περίτεχνες μεθόδους για την απαγωγή ομήρων, συμπεριλαμβανομένων της αεροπειρατείας, την κατάληψη πρεσβειών ή προξενείων και απαγωγές διπλωμάτων και στελεχών επιχειρήσεων. Καθώς αυτές οι τακτικές έγιναν γνωστές στις κυβερνήσεις και τις εταιρείες, σταμάτησαν να αιφνιδιάζουν... Η τρομοκρατία τότε μετατοπίστηκε στους βομβαρδισμούς που σόκαραν με την τεράστια και χωρίς διάκριση καταστροφή και την ξεκάθαρη προθυμία των δραστών να πεθάνουν με τις βόμβες τους. Η σκοπός της καινοτομίας στα πλαίσια της τρομοκρατίας είναι να διατηρηθεί η πιθανότητα του αιφνιδιασμού, επειδή είναι καίριας σημασίας για την επιτυχία” (Crenshaw, 194).

Βιβλιογραφία

Achilli, L. & Tinti, A., 2022. Debunking the Smuggler-Terrorist Nexus: Human Smuggling and the Islamic State in the Middle East. *Studies in Conflict & Terrorism*, 45(5-6), pp. 463-478.

Ahn, C., 2023. *Children and Armed Conflict in Afghanistan*. [Online]
Available at: <https://amnestyplus.org/articleView.jsp?id=330>
[Accessed 26 05 2023].

Allotey-Pappoe, S. & Lamprey, A. A., 2019. Pawns, Puppets or Weapons of Choice: Examining Boko Haram's Use of Female Suicide Bombers in Nigeria. *KA/PTC*, 09, pp. 1-11.

Asylum, E. U. A. f., 2021. *Boko Haram*. [Online]
Available at: <https://euaa.europa.eu/country-guidance-nigeria-2021/131-boko-haram-including-jas-iswap-and-ansaru>
[Accessed 26 04 2023].

- Center, N. C., 2023. *Counter Terrorism Guide - Boko Haram*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: https://www.dni.gov/nctc/groups/boko_haram.html
[Πρόσβαση 03 03 2023].
- Clarke, C. P., 2023. *An Overview of Current Trends in Terrorism and Illicit Finance: Lessons from the Islamic State in Iraq and Syria and Other Emerging Threats*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.rand.org/pubs/testimonies/CT498.html>
[Πρόσβαση 16 05 2023].
- Council, U. N. S., 2017. *Report of the Secretary-General on children and armed*. [Online]
Available at: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N17/096/82/PDF/N1709682.pdf?OpenElement>
[Accessed 25 05 2023].
- Crenshaw, M., 194. Theories of Terrorism: Instrumental and organizational approaches. *Journal of Strategic Studies*, 10(4), pp. 13-31.
- Crime, U. N. O. o. D. a., 2004. *United Nations Convention Against Transnational Organized Crime Thereto*, New York: United Nations.
- Directorate, C.-T. C. E., 2019. *Identifying and exploring the nexus between human trafficking, terrorism and terrorism financing*, International : United Nations.
- Dupont, J., 2023. *acamstoday*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.acamstoday.org/why-terrorist-organizations-use-human-trafficking/>
[Πρόσβαση 21 03 2023].
- Elbaum, R., 2018. *NBC News*. [Online]
Available at: <https://www.nbcnews.com/storyline/smart-facts/what-isis-what-you-need-know-about-islamic-state-iraq-n859996>
[Accessed 01 02 2023].
- Encyclopaedia, E. o., 2023. *Taliban*. [Online]
Available at: <https://www.britannica.com/topic/Taliban>
[Accessed 26 05 2023].
- Eseadi, C., Achagh, W., Ikechukwu-Ilomuanya, A. B. & Ogbuabor, S. E., 2015. Prevalence of Baby Factory in Nigeria: An emergent form of child abuse, trafficking and molestation of women. *International Journal of Interdisciplinary Research Methods*, 06, 2(1), pp. 1-12.
- Farivar, M., 2017. *Why Isn't Afghan Taliban on US List of Foreign Terror Groups?*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.voanews.com/a/afghan-taliban-us-list-foreign-terror-groups/3732453.html>
[Πρόσβαση 26 05 2023].
- FATF, GIABA & GABAC, 2016. *Terrorist Financing in West And Central Africa*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/methodsandtrends/documents/terrorist-financing-west-central-africa.html>
[Πρόσβαση 03 04 2023].
- Force, F. A. T., 2018. *Financial Flows From Human Trafficking*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/methodandtrends/documents/human-trafficking.html>
[Πρόσβαση 15 03 2023].

- Gibbons, C., 2021. *CEDAW, The Islamic State, and Conflict - Related Sexual Violence*. [Online]
Available at: <https://scholarship.law.vanderbilt.edu/vjtl/vol51/iss5/5/>
[Accessed 01 04 2023].
- Giovagnoni, B. & Van Schooneveld, . A., 2022. *The Exodus Road*. [Online]
Available at: <https://theexodusroad.com/history-of-human-trafficking/>
[Accessed 26 April 2023].
- Gould, H., 2017 . *What Fuels Human Trafficking?*. [Online]
Available at: <https://www.unicefusa.org/stories/what-fuels-human-trafficking>
[Accessed 01 05 2023].
- Government, A., 2023. *Australian Government Department of Foreign Affairs and Trade*. [Online]
Available at: <https://www.dfat.gov.au/international-relations/security/sanctions/sanctions-regimes/Pages/the-taliban-sanctions-regime>
[Accessed 26 05 2023].
- Hellie, R., 2023. *Encyclopedia Britannica*. [Online]
Available at: <https://www.britannica.com/topic/slavery-sociology>
[Accessed 26 04 2023].
- Hoffman, B., 2003. *The Logic of Suicide Terrorism*. [Online]
[Accessed 01 05 2023].
- Honderich, T., 2007. *After the Terror*. 1η έκδοση ed. Edinburg: Edinburg University Press.
- Integrity, G. F., 2017. *Transnational Crime*. [Online]
Available at: <https://gfintegrity.org/issue/transnational-crime/>
[Accessed 28 02 2023].
- International, A., 2015. *Nigeria: Abducted women and girls forced to join Boko Haram attacks*. [Online]
Available at: <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2015/04/nigeria-abducted-women-and-girls-forced-to-join-boko-haram-attacks/>
[Accessed 25 05 2023].
- Interpol, 2023. *Human trafficking and migrant smuggling - The issues*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.interpol.int/Crimes/Human-trafficking-and-migrant-smuggling/The-issues>
[Πρόσβαση 25 03 2023].
- Interpol, 2023. *Organized Crime*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.interpol.int/en/Crimes/Organized-crime>
[Πρόσβαση 03 03 2023].
- Jorgensen, N., 2019. Children associated with terrorist groups in the context of the legal framework for child soldiers. *Questions of International Law*, 30 06, pp. 5-23.
- Klobucista, C., Masters, J. & Sergie, M. A., 2022. *Council on Foreign Relations*. [Online]
Available at: <https://www.cfr.org/background/al-shabaab>
[Accessed 05 02 2023].
- Kriel, R., 2017. *Boko Haram favors women, children as suicide bombers, study reveals*. [Online]
Available at: <https://edition.cnn.com/2017/08/10/africa/boko-haram-women-children-suicide-bombers/index.html>
[Accessed 27 05 2023].

- Maizland, L., 2023. *The Taliban in Afghanistan*. [Online]
Available at: <https://www.cfr.org/backgrounder/taliban-afghanistan>
[Accessed 26 05 2023].
- Malik, N., 2017. *Trafficking Terror: How Modern Slavery and Sexual Violence Fund Terrorism*. First edition ed. London : The Henry Jackson Society .
- Martin, R., 2011. *The IED: The \$30-Bombs That Cost The U.S Billions*. [Online]
Available at: <https://www.npr.org/2011/12/18/143902421/in-iraq-fighting-an-improvised-war>
[Accessed 23 03 2023].
- Mullins, S. & Wither, J. K., 2016. Terrorism and Organized Crime. *Connections*, 15(3), pp. 65-82.
- Nations, U., 2000. *Protocol to Prevent, Suppress and Punish Trafficking in Persons Especially Women and Children*. Palermo, United Nations.
- Nations, U., 2004. *United Nations Convention Against Transnational Organized Crime and The Protocols Thereto*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: https://www.unodc.org/documents/middleeastandnorthafrica/organised-crime/UNITED_NATIONS_CONVENTION_AGAINST_TRANSNATIONAL_ORGANIZED_CRIME_AND_THE_PROTOCOLS_THERETO.pdf
[Πρόσβαση 15 03 2023].
- Nations, U., 2016. *Majority of trafficking victims are women and girls; one-third children*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: <https://www.un.org/sustainabledevelopment/blog/2016/12/report-majority-of-trafficking-victims-are-women-and-girls-one-third-children/>
[Πρόσβαση 01 03 2023].
- Nations, U., 2023. *United Nations Human Rights*. [Online]
Available at: <https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/protocol-prevent-suppress-and-punish-trafficking-persons>
[Accessed 05 05 2023].
- Organization, I. L., Free, W. & Migration, I. O. f., 2023. *Global Estimates of Modern Slavery: Forced Labour and Forced Marriage*. [Ηλεκτρονικό]
Available at: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_norm/---ipec/documents/publication/wcms_854733.pdf
[Πρόσβαση 01 03 2023].
- Parliament, E. & Union, C. o. t. E., 2017. *Directive (EU) 2017/541 of The European Parliament and of The Council*. [Online]
Available at: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2017/541/oj>
[Accessed 23 05 2023].
- Pieri, Z., Fox, M.-J., Lousada, L. & Zenn, J., 2023. *Boko Haram's Child Soldiers: Media Mujahids, Martyrs, and Militants*. [Ηλεκτρονικό]
[Πρόσβαση 25 05 2023].
- Pollichieni, L. & Mumford, A., 2021. Terrorism, Slavery and the Evolution of the 'Crime - Terror Nexus'. *The RUSI Journal*, 16 12, pp. 22-30.
- Portal, M. D., 2021. *Human Trafficking*. [Online]
Available at: <https://www.migrationdataportal.org/themes/human-trafficking>
[Accessed 06 04 2023].

Project, P., 2022. *New estimates of Human Trafficking in the World: Shoking but Not Surprising*.

[Online]

Available at: <https://polarisproject.org/blog/2022/09/new-estimates-of-human-trafficking-in-the-world-shocking-but-not-surprising/>

[Accessed 15 03 2023].

Qanet, G. M., Alam, M. S. & Jan, M. N. I., 2021. Recruitment And Use Of Childe Soldiers In Afghanistan: Cultural Traits As Pivotal Factor. *Journal of Islamic World and Politics*, 2 12, pp. 252-266.

RAND, 2023. *ISIS (Terrorist Organization)*. [Online]

Available at: <https://www.rand.org/topics/isis-terrorist-organization.html>

[Accessed 21 05 2023].

Regilme, S. S. J. F. & Spoldi, E., 2021. Children in Armed Conflict: A Human Rights Crisis in Somalia.

Global Jurist, 21(2), pp. 365-402.

Schantz, D., 2018. *The Nexus Between Human Trafficking And Terrorism*. New York , Counter - Terrorism Committee.

Secretary-General, 2017. *United Nations Security Council*. [Ηλεκτρονικό]

Available at: [https://documents-dds-](https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N17/096/82/PDF/N1709682.pdf?OpenElement)

[ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N17/096/82/PDF/N1709682.pdf?OpenElement](https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N17/096/82/PDF/N1709682.pdf?OpenElement)

[Πρόσβαση 25 05 2023].

Silva, R., 2022. *Child Soldiers in Afghanistan*. [Online]

Available at: <https://borgenproject.org/child-soldiers-in-afghanistan/>

[Accessed 26 05 2023].

Smith, E., 2023. *Modern slavery? Transatlantic slavery? What's the difference?*. [Online]

Available at: <https://www.liverpoolmuseums.org.uk/stories/modern-slavery-transatlantic-slavery-whats-difference>

[Accessed 2023].

State, U. D. o., 2023. *What is modern slavery? Office to monitor and combat trafficking in persons*.

[Online]

Available at: <https://www.state.gov/bureaus-offices/under-secretary-for-civilian-security-democracy-and-human-rights/office-to-monitor-and-combat-trafficking-in-persons/>

[Accessed 01 04 2023].

UNHRC, 2016. *"They came to destroy" : ISIS crimes against the Yazidis*, Geneva: United Nations.

Unicef, 2016. *Beyond Chibok*. [Online]

Available at: <https://data.unhcr.org/en/documents/details/49231>

[Accessed 04 04 2023].

UNODC, 2017. *Handbook on Children Recruited and Violent Extremist Groups: The Role of the Justice System*, Vienna: United Nations Office at Vienna.

UNODC, 2018. *Global Report on Trafficking in Persons 2018, Booklet 2: Trafficking in persons in the context of armed conflict* , Vienna: (United Nations publication.

UNODC, 2023. *Office on Drugs and Crime*. [Online]

Available at: <https://www.unodc.org/unodc/en/human-trafficking/human-trafficking.html>

[Accessed 24 04 2023].

Ward, R. H., 2004. The economics of terrorism . Στο: *Forum on crime and society* . New York : United Nations , p. 17.

Warner, J. & Matfess, H., 2017. *Exploding Stereotypes: The Unexpected Operational and Demographic Characteristics of Boko Haram's Suicide Bombers*. New York : Combating Terrorism Center .

Watch, H. R., 2023. *Human Rights Watch ISIS*. [Online]

Available at: <https://www.hrw.org/tag/isis>

[Accessed 06 04 2023].

Wille, J. R. D. G. S., 2004. *National Commission on Terrorist Attacks Upon the United States*.

[Ηλεκτρονικό]

Available at: https://govinfo.library.unt.edu/911/staff_statements/911_TerrFin_Monograph.pdf

[Πρόσβαση 20 05 2023].

Καραδήμα, Σ., Παπαντωνίου, Ε. & Χρυσομάλλης, Χ., 2019. *Trafficking and smuggling, από τον ορισμό στην πράξη*, Αθήνα: ΚΕ.ΕΛ.Π.ΝΟ..

Μπόση, Μ., 1996. *Ελλάδα και Τρομοκρατία, Εθνικές και Διεθνείς διαστάσεις*. 1 επιμ. Αθήνα: Αντ. Σάκκουλα.

Ντόκος, Θ. Π., 2011. Προκλήσεις Εσωτερικής Ασφάλειας: η ανάγκη μεταρρύθμισης του μηχανισμού διαχείρισης εκτάκτων καταστάσεων. *ELIAMEP Policy Papers*, 16 03.